

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
кафедра германської філології та перекладу

**ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ НАВИЧОК ГОВОРІННЯ
НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ: ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ШТУЧНОГО
ІНТЕЛЕКТУ**

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «бакалавр»
студентки 4 курсу бакалаврату
освітньої програми *«Німецька філологія
та переклад, англійська мова»*,
спеціальність – *«Германські мови та
літератури (переклад включно), перша -
німецька»*
Аліна Іванівна СТЕФАНІШИН
Науковий керівник:
асистент Катерина САЙКО

«Допущено до захисту»

Протокол засідання

Кафедри германської філології та перекладу

Протокол № 12 від «12» червня 2025 року

Завідувач кафедри

Сайко
к.філол.н., доц. Олександр СТАСЮК

КИЇВ
2025

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	4
ABSTRACT	5
ВСТУП.....	7
СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	11
РОЗДІЛ 1.....	12
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ГОВОРІННІ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ В КОНТЕКСТІ ШІ	12
1.1. Сутність поняття «іншомовна комунікативна компетентність» у методиці навчання іноземних мов	12
1.1.1. Структура іншомовної комунікативної компетенції	14
1.2. Мовленнєва компетентність у говорінні як складова іншомовної комунікативної компетентності	16
1.3. Складнощі формування компетентностей у діалогічному та монологічному мовленні німецькою мовою	20
1.4. Особливості формування компетентності в монологічному та діалогічному мовленні німецькою мовою	24
1.4.1. Підсистема вправ для формування компетентності в монологічному мовленні німецькою мовою.....	27
1.4.2. Підсистема вправ для формування компетентності в діалогічному мовленні німецькою мовою.....	29
1.5. Переваги залучення технологій штучного інтелекту до формування мовленнєвої компетентності в говорінні	30
Висновки до першого розділу	35
РОЗДІЛ 2.....	36
ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ РОЗВИТКУ НАВИЧОК ГОВОРІННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ.....	36
2.1. Онлайн-платформи на основі інструментів ШІ для розвитку навичок говоріння під час вивчення німецької мови	36
2.1.1. Talkpal.	36
2.1.2. Babbel	38

2.2. Мобільні додатки на основі ШІ для розвитку навичок говоріння під час вивчення німецької мови.	40
2.2.1. Duolingo.....	40
2.2.2. Mondly.	42
2.2.3. Jumpspeak	43
2.2.4. Memrise.....	45
2.2.5. Univerbal.....	46
2.3. Можливості використання інструментів ШІ на уроках німецької мови для розвитку навичок говоріння.....	48
2.3.1. Використання додатку Memrise на уроках німецької мови.....	51
2.4. Вади інструментів ШІ у вивченні німецької мови.....	54
Висновки до другого розділу	57
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60
ZUSAMMENFASSUNG	68

АНОТАЦІЯ

Бакалаврська робота присвячена аналізу інноваційних підходів до розвитку навичок говоріння німецькою мовою з акцентом на перспективі залучення інструментів штучного інтелекту (ШІ).

Актуальність цього дослідження зумовлена потребою підвищення рівня обізнаності українських педагогів з діапазоном освітніх можливостей, які ШІ пропонує в епоху стрімкого розвитку сучасних технологій. Об'єктом нашого дослідження є платформи та додатки на основі ШІ, спрямовані на розвиток навичок говоріння німецькою мовою, а предметом – особливості застосування платформи і додатків на основі ШІ для досягнення цієї мети. Мета нашої розвідки полягає у визначенні перспектив, переваг та вад залучення інструментів ШІ до розвитку навичок говоріння німецькою мовою. Поставлена мета передбачає виконання низки завдань, зокрема: аналіз основних особливостей формування компетентності у монологічному та діалогічному мовленні іноземною мовою, опис підсистем вправ, які традиційно використовують для навчання говоріння, оцінка ефективності застосування безкоштовних та платних інструментів ШІ, які можна використати для розвитку навичок говоріння, та висвітлення труднощів, з якими може стикнутися викладач під час інтеграції інструментів ШІ до навчального процесу. Для виконання поставлених завдань у розвідці було використано різні методи дослідження: аналіз, порівняння, узагальнення, класифікація, індукція, які допомогли проаналізувати релевантну наукову методичну літературу, порівняти принципи роботи додатків на основі ШІ та зробити висновки щодо перспектив їхнього залучення до навчального процесу.

Результатом нашої розвідки стало окреслення перспектив застосування онлайн-платформ та мобільних додатків для вивчення німецької мови, серед яких: Talkpal, Babbel, Duolingo, Memrise, Mondly, Univerbal та Jumpspeak. Ми дійшли висновку, що взаємодія учнів з віртуальними співрозмовниками дозволяє їм відпрацьовувати вимову та розвивати навички невідготовленого мовлення у наближених до реального життя ситуаціях. Додатки на основі ШІ

дозволяють учням створити середовище, де кожен може розвивати мовні та мовленнєві навички у власному темпі та з урахуванням особистих потреб та інтересів. Використання ШІ в мовній освіті має на меті посилити ефективність традиційних підходів до вивчення німецької мови, проте все ж віртуальні співрозмовники не здатні компенсувати відсутність живого мовленнєвого досвіду та міжособистісної комунікації.

Ключові слова: іншомовна комунікативна компетентність, компетентність у діалогічному та монологічному мовленні, персоналізація навчання, чат-боти, штучний інтелект.

ABSTRACT

This bachelor's thesis is dedicated to analyzing innovative approaches to the development of German speaking skills with a focus on the prospects of incorporating artificial intelligence (AI) tools.

The relevance of this research is driven by the need to increase Ukrainian educators' awareness of the wide range of educational opportunities that AI offers in an era of rapid development of modern technologies. The object of our research is AI-based platforms and applications aimed at developing German speaking skills, while the subject is the specific features of applying AI-based platforms and applications to achieve this goal. The aim of our investigation is to determine the prospects, advantages, and disadvantages of incorporating AI tools into the process of developing of German speaking skills. This aim involves completing a series of tasks, such as: analyzing the main features of developing competence in monological and dialogical foreign language speech; describing the exercise subsystems that are traditionally used for teaching speaking; evaluating the effectiveness of using free and paid AI tools that can be used for developing speaking skills, and highlighting the difficulties that teachers may encounter while integrating AI tools into the learning process. Various research methods were used in the investigation to accomplish these tasks: analysis, comparison, generalization, classification and induction, which helped analyze relevant scientific and methodological literature, compare the

operating principles of AI-based applications and draw conclusions about the prospects of their incorporation into the learning process.

The result of our investigation was outlining the prospects of using such online platforms and mobile applications for learning German as: Talkpal, Babbel, Duolingo, Memrise, Mondly, Univerbal, and Jumpspeak. We concluded that students' interaction with AI-partners allows them to practice pronunciation and develop unprepared speaking skills in situations close to real life. AI-based applications allow students to create an environment where everyone can develop their language and speaking skills at their own pace while taking into account their own personal needs and interests. Although the use of AI in the language education aims to enhance the effectiveness of traditional approaches to learning German, AI-partners are still unable to compensate for the absence of live speech experience and interpersonal communication.

Keywords: foreign language communicative competence, competence in dialogical and monological speech, personalized learning, chatbots, artificial intelligence.

ВСТУП

У сучасному світі кожен іноземну мову розглядають не лише як засіб міжкультурного спілкування, а й як ключ до успішної професійної реалізації. Німецька мова не стала винятком, адже вона рідна для понад 100 мільйонів людей і тому є однією з офіційних мов Європейського Союзу. Знання німецької мови відкриває широкі горизонти для високоякісної освіти, працевлаштування в міжнародних компаніях, міжкультурного діалогу та особистого розвитку. Проте скористатися цими перевагами може лише той, хто має достатній рівень знань та вмінь для впевненого використання німецької мови в повсякденному житті для задоволення власних потреб та розв'язання робочих питань. Найчастіше така комунікація здійснюється в усній формі, а тому навички говоріння мають особливе значення. Зараз важливе місце в навчанні німецької мови посідає формування вміння застосовувати вивчене на практиці, що допомагає подолати неузгодженість між змістом освіти та актуальними потребами мовця під час виконання тих чи інших завдань у конкретних життєвих ситуаціях.

Підвищений інтерес до вивчення німецької мови став причиною зростання вимог до її викладання у навчальних закладах. У цьому контексті допоміжним засобом для педагогів стають сучасні технології, які відкривають нові можливості у навчанні іноземних мов та стають фундаментальною невід'язною частиною навчального процесу. Упродовж останніх кількох років стрімкого розвитку набули зокрема технології штучного інтелекту, які сприяють персоналізації освіти та підвищенню її ефективності.

Актуальність дослідження зумовлена потребою підвищення рівня обізнаності українських педагогів з діапазоном освітніх можливостей, які пропонує ШІ, адже багато викладачів іноземної мови використовує інструменти ШІ (напр., віртуальні класи, навчальні ігри та онлайн-платформи) лише для кращого засвоєння учнями граматичного та лексичного матеріалу. Проте завдяки інтерактивним платформам, голосовим тренажерам, чат-ботам та віртуальним співрозмовникам учні можуть самостійно тренувати як

монологічне, так і діалогічне мовлення, яке наближене до ситуацій реального спілкування. Використання інструментів ШІ допоможе педагогам під час формування в учнів навичок говоріння, про пріоритетність розвитку яких зазначають у державних освітніх програмах. Проте варто зазначити, що у науковій літературі недостатньо проаналізовані труднощі та виклики, які постають перед викладачем під час використання ШІ для розвитку навичок говоріння, а рекомендовані списки інструментів ШІ для вивчення іноземних мов, які представлені на інтернет-сайтах, розраховані здебільшого на викладачів англійської мови. Тому частина запропонованих додатків, онлайн-платформ та чат-ботів може бути взагалі неорієнтованою на вивчення німецької мови ані в безкоштовній, ані в платній версії, що ускладнює роботу викладачів під час вибору відповідних ресурсів для використання. Тому можна дійти висновку, що дослідження у цій сфері є надзвичайно актуальним.

Об'єктом дослідження є онлайн-платформи та додатки на основі ШІ з функціоналом, що уможливорює формування та розвиток навичок говоріння німецькою мовою.

Предметом дослідження є особливості застосування онлайн-платформ та додатків на основі ШІ та їхня ефективність для розвитку навичок говоріння німецькою мовою.

Метою дослідження є окреслення особливостей застосування інструментів на основі ШІ, а також визначення перспектив, переваг та вад їхнього залучення до розвитку навичок говоріння німецькою мовою.

Поставлена мета передбачає виконання таких **завдань**:

1. Проаналізувати сучасний стан методики навчання говоріння іноземною мовою.
2. Визначити основні складнощі та виклики під час формування навичок монологічного та діалогічного мовлення німецькою мовою.
3. Окреслити основні особливості формування компетентності у монологічному та діалогічному мовленні.

4. Описати підсистеми вправ, які традиційно використовуються під час навчання говоріння німецькою мовою.
5. Окреслити можливості залучення технологій ШІ до формування навичок говоріння іноземною мовою.
6. Проаналізувати переваги та вади безкоштовних та платних інструментів ШІ, які використовуються для розвитку навичок говоріння.
7. Оцінити ефективність їхнього використання під час вивчення мови.
8. Навести приклади інтеграції інструментів ШІ у процес навчання говоріння німецькою мовою.
9. Описати труднощі, з якими може стикнутися викладач під час використання інструментів ШІ для розвитку навичок говоріння.

Методи дослідження. Для виконання поставлених завдань у розвідці було використано різні методи дослідження: аналіз для вивчення наукової літератури з методики викладання іноземних мов; класифікація для систематизації типів вправ, які спрямовані на розвиток діалогічного та монологічного мовлення; описовий метод для окреслення особливостей функціонування згаданих платформ та додатків; порівняння для зіставлення принципів функціонування програм на основі ШІ, які є корисними для розвитку навичок говоріння; індукція та узагальнення для формулювання загальних висновків на основі спостережень за функціонуванням окремих інструментів ШІ, зокрема чат-ботів.

Теоретичне значення розвідки полягає у висвітленні можливостей використання інструментів ШІ під час розвитку компетентностей в монологічному та діалогічному мовленні під час вивчення німецької мови, а також в описі труднощів, з якими може стикнутися викладач під час використання таких ресурсів.

Практичне значення розвідки полягає в можливості використання результатів дослідження для розвитку навичок говоріння німецькою мовою.

Ілюстративний матеріал: онлайн-платформи та додатки створені на основі ШІ (Talkpal, Babbel, Duolingo, Univerbal, Jumpspeak, Mondly, Memrise).

Теоретичною базою цієї роботи є праці вітчизняних та зарубіжних вчених-методистів (О. Бігич, О. Вишневський, О. Зенякін, О. Кучерук, К. Осарчук, Г. Скрипка, І. Козубай, О. Задорожна, І. Зварич, І. Жукевич, О. Куклін, Д. Гартманн, А. Грубер, Г. Кніфка, Й. Рош, Г.Шторх).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та списку умовних скорочень. Загальний обсяг роботи складає 70 сторінки, із яких 53 сторінки основного тексту. Список використаних джерел складається з 62 позицій.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ШІ – штучний інтелект

ІМ – іноземна мова

ІКК – іншомовна комунікативна компетентність

КДМ – компетентність у діалогічному мовленні

КММ – компетентність у монологічному мовленні

ДМ – діалогічне мовлення

ММ – монологічне мовлення

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ГОВОРІННІ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ В КОНТЕКСТІ ШІ

1.1. Сутність поняття «іншомовна комунікативна компетентність» у методиці навчання іноземних мов

У часи стрімкої глобалізації іноземна мова – це ключ до ефективної комунікації в умовах міжнародної співпраці. Знання іноземної мови розширює можливості для спілкування з іноземцями, відкриває доступ до широкого спектру інформації та є перевагою на ринку праці.

У зв'язку з такими вимогами сучасного світу консервативна система освіти, де панує принцип «знаю-не знаю», втратила свою актуальність, адже вона не здатна забезпечити той рівень знань, який необхідний для впевненого використання іноземної мови в повсякденному житті. Тому вагомого значення набула компетентнісна система освіти, метою якої є формування вміння застосовувати вивчене на практиці, що допомагає подолати неузгодженість між змістом освіти та актуальними потребами під час виконання тих чи інших завдань на практиці [Neumann 2024, с. 267-271].

Саме тому в школах зараз основна мета навчання іноземної мови полягає у формуванні в учнів іншомовної комунікативної компетентності, що охоплює не лише знання граматики та лексики, а й вміння використовувати набуті знання в конкретних життєвих ситуаціях.

Згідно з визначенням, яке представлено у першій статті першого розділу Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014, компетентністю вважається здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або навчальну діяльність, яка здійснюється на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, поглядів, цінностей, способів мислення та інших особистих якостей [Про вищу освіту 2025]. Таке саме визначення фігурує й у Постанові

Кабінету міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» [Про затвердження Національної рамки кваліфікацій 2020].

Згідно з «Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти» компетентністю вважають «набуту у процесі навчання інтегровану здатність учня, що складається зі знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці» [Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти 2020]. Зокрема у цьому самому стандарті наводять і визначення поняття «комунікативна компетентність», що окреслюють як «здатність особистості застосовувати в конкретному виді спілкування знання мови, способи взаємодії з людьми, що оточують її та перебувають на відстані, навички роботи в групі, володіння різними соціальними ролями» [там само].

Поняття іншомовної комунікативної компетентності (далі - ІКК) у методиці навчання іноземних мов досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні вчені (І. Вяхк, О. Волошина, М. Галицька, С. Ніколаєва, О. Павленко, О. Пометун, О. Овчарук, О. Савченко, О. Тинкалюк, В. Чорнобай К.-Д. Бауманн, М.Кенел, Д. Хаймс). Проте проаналізувавши результати їхніх наукових розвідок, можемо зробити висновок, що дотепер не існує єдиного бачення щодо розуміння сутності та структури ІКК. У німецькомовній науковій літературі, наприклад, немає навіть єдиного терміну на позначення українського терміну ІКК. Німецькі дослідники використовують або поняття «die fremdsprachliche Kompetenz» (іншомовна компетентність), або «die sprachliche Kompetenz» / «die Sprachkompetenz» (мовна компетентність) (тут і далі переклад наш – А. С.).

У наукових працях іншомовну комунікативну компетентність найчастіше окреслюють як «здатність здійснювати мовленнєву діяльність через реалізацію комунікативної, мовленнєвої поведінки на основі фонологічних, лексико-граматичних, соціологічних і країнознавчих знань та навичок відповідно до різноманітних завдань і ситуацій спілкування» [Вольфовська 2001, с. 1]. Сформована в учня ІКК, на думку науковців, свідчить про його готовність використовувати іноземну мову (далі – ІМ) для міжособистісної взаємодії з

іншими, що зможе забезпечити його комфортне перебування в полікультурному суспільстві.

Деякі науковці розглядають ІКК не лише з перспективи навчальної, а й професійної діяльності. Зокрема, дослідниця М. Галицька вважає ІКК професійною характеристикою особистості, що визначає рівень її професіоналізму як майбутнього фахівця використовувати ІМ для виконання професійних завдань, а на думку О. Павленко, ІКК можна навіть вважати інтегрованим компонентом комунікативного менеджменту, який передбачає використання мови на рівні вільного ділового спілкування [Vasilieva 2020, с. 101-102]. З погляду фахової комунікації розглядає ІКК і німецький мовознавець Клаус-Дітер Бауманн, який також вбачає суть цієї компетентності в усвідомленому цілеспрямованому застосуванні іноземної мови за фахом [Zeniakin 2024, с. 111].

Водночас українські науковиці С. Ніколаєва та О. Волошина не обмежуються в своїх визначеннях застосуванням ІМ лише в роботі за фаховим спрямуванням. Вони окреслюють ІКК як здатність повноцінно спілкуватися ІМ як в усній, так і в письмовій формах в різних ситуаціях для успішного розв'язання завдань міжособистісної та міжкультурної взаємодії [Vasilieva 2020, с. 103].

Компетентність як власне педагогічну категорію, яка має свою дидактичну специфіку, розглядають у своїх працях О. Пометун, О. Овчарук та О. Савченко. Вони підтримують ідею, що в навчальному процесі поняття компетентність в навчанні може позначати як певний конкретний етап в освітньому процесі, так і його кінцевий результат [Овчарук 2004, с. 6-16; Пометун 2004, с. 66-72; Савченко 2004, с. 34-47]. У цій роботі ми також зосередимося на розгляді ІКК саме з цієї перспективи.

1.1.1. Структура іншомовної комунікативної компетенції

Іншомовну комунікативну компетентність вважають складним, системним утворенням, яке, за М. Галицькою, включає мовні, мовленнєві,

соціокультурні та інтеркультурні компоненти. Так, мовний компонент пов'язаний з вивченням граматики, лексики, семантики та фонології, А а мовленнєвий – з удосконаленням умінь та навичок аудіювання, читання, письма та говоріння на основі вивченого мовного матеріалу. Соціокультурний та інтеркультурний компоненти сприяють розширенню світогляду, підвищуючи інтерес до культури народу, мова якого вивчається [Галицька 2015, с. 39-48]. В. Чернобай своєю чергою виокремлює такі компоненти ІКК: знання, навички, уміння, здатність та готовність комунікувати з носіями мови, професійно важливі якості та досвід [Чернобай 2021, с. 95-97].

Українські дослідниці О. Тинкалюк та І. Вяхк розглядають ІКК як набуті знання ІМ, а також уміння й досвід розв'язання типових комунікативних завдань. О. Тинкалюк акцентує увагу, що ІКК включає в себе високий рівень практичного володіння як вербальними, так і невербальними засобами мови, а І. Вяхк конкретизує, що до складу цієї компетентності входять фонетичні, лексичні й граматичні знання та уміння застосовувати їх на практиці, що дозволяє сформувати комунікативні уміння в читанні, аудіюванні, говорінні та письмі. Особливу увагу вона звертає на розвиток компенсаторних умінь учнів, адже завдяки ним вони вчаться діяти в ситуаціях, коли їм не вистачає іншомовних мовних засобів для вираження власної думки [Вяхк 2013].

Окремої уваги заслуговує модель структури ІКК американського вченого М. Кенела, яку вже віддавна вважають класичною. Вона включає граматичний, соціолінгвістичний, дискурсивний і стратегічний складники. Граматична компетентність, на його думку, відповідає в цій моделі за власне володіння вербальним та невербальним мовним кодом; соціолінгвістична – за знання соціокультурних правил використання мови у різних соціолінгвістичних контекстах; дискурсивна – за вміння використати мовні знання для зв'язного й зрозумілого усного чи письмового тексту; а стратегічна – за компенсаторні вміння під час комунікації [Canale 1980, с. 1-47].

Усі згадані моделі структури ІКК підтверджують той факт, що процес формування іншомовної комунікативної компетентності включає в себе не

лише вивчення мовного матеріалу, а й оволодіння культурою усного та писемного мовлення, засвоєння норм мовленнєвого етикету, знань про способи взаємодії з людьми навколо; розвиток здібностей навчальної співпраці, роботи в групі/колективі; формування вміння критично оцінювати думки та дії інших [Тинкалюк 2008, с. 53-63].

Тому процес формування ІКК є складним і багаторівневим, оскільки вимагає не лише засвоєння граматики й лексики, а й вміння ефективно використати мову в реальних комунікативних ситуаціях.

1.2. Мовленнєва компетентність у говорінні як складова іншомовної комунікативної компетентності

Отже, значення іншомовної комунікативної компетентності полягає не лише в засвоєнні мовних знань, а й у формуванні практичних навичок використання мови. У зв'язку з цим у державних стандартах мету вивчення ІМ вбачають в оволодінні ІМ як засобом міжкультурного спілкування та в розвитку в учнів умінь використовувати її як інструмент у діалозі культур сучасного світу. Втілення цієї мети вимагає в свою чергу досягнення учнями такого рівня володіння ІКК, який дозволив би їм вільно спілкуватися в усній і письмовій формах [Бігич 2013, с. 24]. Наслідком цього стало запровадження комунікативного підходу до навчання іноземної мови, завдяки якому власне й формується ІКК.

У сучасній методиці навчання іноземних мов ІКК розглядають як єдність, яку утворюють мовна, мовленнєва, лінгво-соціокультурна та навчально-стратегічна компетентності [Бігич 2013, с. 91]. У цій роботі ми зосередимо увагу саме на іншомовній мовленнєвій компетентності.

Українська педагогиня О. Бігич окреслює поняття «іншомовна мовленнєва компетентність» як «здатність до реалізації різних видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письма та перекладу) в життєво важливих для певного віку сферах і ситуаціях спілкування» [Бігич 2013, с. 91]. Цю ідею перейняли й інші українські науковиці, наприклад, Н.

Гавриш та А. Богуш, які окреслили мовленнєву компетентність як здатність і готовність особистості адекватно й доречно використати мову в конкретній ситуації (для вираження своїх думок, намірів, бажань, прохань тощо), послуговуючись при цьому мовними, позамовними (жести, міміка, рухи) та інтонаційними засобами виразності мовлення» [Богуш 2007, с. 168].

Отже, складовими ІКК є мовленнєві компетентності в аудіюванні, читанні, письмі, говорінні та перекладі, кожна з яких ґрунтується на складній і динамічній взаємодії знань, умінь, навичок, особистісних якостей та комунікативних здібностей учня [Бігич 2013, с. 91-92]. Водночас педагогиня О. Кучерук окреслює структуру мовленнєвої компетентності більш конкретно, акцентуючи увагу саме на здібностях учня, яких він набуває під час навчання. До них належать: «здатність адекватно сприймати, розуміти, оцінювати і відтворювати почуте чи прочитане; здатність до мовленнєвої творчості; здатність планувати, готувати майбутнє висловлювання в різних жанрах, виступати з повідомленням; здатність реалізовувати задум у процесі мовленнєвої діяльності; уміння аудіювання, читання, говоріння, письма; гнучке вміння використовувати мовні засоби залежно від типу, стилю мовлення; навички красномовства; уміння редагувати власне та чуже мовлення; здатність до контролю, самоконтролю результатів мовленнєвої діяльності» [Кучерук 2007, с. 37-41].

Сформовані мовленнєві компетентності дозволяють учням розуміти на слух та читати автентичні тексти різних жанрів, реалізовувати комунікацію в усній та письмовій формах, виступати в ролі медіатора культур під час міжкультурної комунікації [Бігич 2013, с. 91-92].

У цій роботі ми розглянемо детальніше формування мовленнєвої компетентності власне в говорінні німецькою мовою.

Говоріння – це усний продуктивний вид мовленнєвої діяльності, який забезпечує усне спілкування іноземною мовою в монологічній та діалогічній формі. Воно може бути спрямоване як до однієї особи, так і до необмеженої кількості осіб [Бігич 2013, с. 298-299]. Говоріння як вид мовленнєвої діяльності

має свій продукт – це висловлювання на рівні фрази, понадфразової єдності або ж тексту [Вишневський 2011, с. 140].

Автори програми навчання та підвищення кваліфікації вчителів та викладачів від Goethe-Institut «Deutsch Lehren Lernen» («Вчимося навчати німецької») у четвертій частині курсу «DLL 4: Aufgaben, Übungen, Interaktion» (укр. «DLL 4: Завдання, вправи, взаємодія») вважають говоріння зокрема центральним компонентом, який забезпечує взаємодію між людьми, підкреслюючи таким чином важливість розвитку цієї компетентності на уроках іноземної мови [Funk 2014].

Як продуктивний вид мовленнєвої діяльності говоріння має такі основні ознаки: вмотивованість, цілеспрямованість, ситуативність, евристичність і темп. Так, вмотивованість полягає у внутрішній потребі спілкування, цілеспрямованість вказує на практичну мету висловлювання, ситуативність співвідносить зміст та мовне оформлення висловлювання з умовами спілкування, а евристичність свідчить про спонтанність і непередбачуваність мовленнєвих дій [Вишневський 2011, с. 141].

Початковим етапом породження мовлення вважають виникнення мотиву висловлювання, що його також називають комунікативним наміром. У цей момент мовець уже знає, що хотів би сказати, проте таке висловлювання ще існує лише в предметно-зображальному коді і не має мовного втілення. Далі починається відбір мовних засобів, зокрема слів та граматичних структур, які б допомогли точно передати комунікативний намір мовця. Варто зауважити, що спершу ця потенційна мовленнєва схема висловлювання вибудовується лише у внутрішньому мовленні. Мовленнєво-моторні імпульси завжди хоча б на секунду випереджають вимову слів, навіть якщо мовець озвучує свої думки безпосередньо у момент їхнього виникнення. Лише після створення у внутрішньому мовленні такої схеми висловлювання починає роботу голосовий апарат. Тільки тоді наш задум може втілитися в зовнішньому мовленні за допомогою артикуляції та інтонації. Завдяки слуховому контролю мовець має

зможу перевірити, чи відповідає висловлювання його комунікативному задуму [2, с. 298-299].

Під час спілкування рідною мовою мовець думає лише над тим, що і в якій послідовності йому потрібно сказати, адже система зворотнього зв'язку, самоконтролю і самокорекції формується підсвідомо ще з ранніх років, коли діти, наприклад, намагаються наближати своє мовлення до еталонного мовлення дорослих. Таким чином операції процесу породження висловлювання рідною мовою з часом стають майже непомітними, адже автоматизуються. Проте під час говоріння іноземною мовою вони помітні через відсутні міцні зв'язки між мовленнєвим задумом та мовними засобами для його вираження [Вишневецький 2011, с. 141].

Тому показниками сформованої мовленнєвої компетентності в говорінні іноземною мовою можна вважати наявні мовленнєві автоматизми, або ж інакше їх ще називають мовленнєві навички. О. Бігич виокремлює фонетичні, лексичні та граматичні мовленнєві навички, які в сукупності складають операційний рівень говоріння як уміння і уможливають правильне оформлення висловлювання відповідно до фонетичних/граматичних норм мови, яку мовець вивчає. Фонетичні навички допомагають сприймати та розпізнавати окремі звуки та їхнє сполучення у мовленнєвому потоці, лексичні – обирати лексичні одиниці для точного втілення комунікативного наміру мовця, а граматичні – оформлювати висловлювання за допомогою граматичних форм та синтаксичних структур цільової мови [Бігич 2013, с. 299-304].

Здатність реалізовувати усно мовленнєву комунікацію у діалогічній та монологічній формі в життєво важливих для певного віку сферах і ситуаціях спілкування відповідно до комунікативного наміру називають компетентністю у діалогічному (далі – КДМ) та монологічному мовленні (далі – КММ). Основою як КДМ, так і КММ є складна та динамічна взаємодія відповідних знань, умінь, навичок, і комунікативних здібностей особистості. Як пише О. Бігич, обидві компетентності передбачають, що мовець уміє планувати, здійснювати і коригувати власну комунікативну поведінку під час породження

та варіювання іншомовного мовлення у різних типах діалогічних/монологічних висловлювань відповідно до конкретної ситуації спілкування, мовленнєвого завдання й комунікативного наміру, а також згідно з правилами спілкування в цільовій національно-культурній спільноті [Бігич 2013, с. 302, с. 340].

1.3. Складнощі формування компетентностей у діалогічному та монологічному мовленні німецькою мовою

Володіння компетентностями діалогічного та монологічного мовлення свідчить про високий рівень мовної підготовки учня, адже саме ці види мовленнєвої діяльності дають йому змогу брати повноцінну участь у міжособистісній і професійній комунікації німецькою мовою. Проте процес формування цих компетентностей може супроводжуватися труднощами як лінгвістичного, так і психологічного характеру.

Вивчення німецької мови передбачає подолання своєрідних труднощів, які зумовлені її фонетичними, лексичними та граматичними особливостями. Найчастіше складнощі викликають: складна система відмінювання іменників та їхніх артиклів у порівнянні з англійською; наявність трьох граматичних родів, які зокрема часто не збігаються з родами в українській мові; фіксований порядок слів у реченні та рамкова конструкція речень, яка не притаманна ні українській, ні англійській мовам. Певні труднощі можуть спричинити також довгі слова-композиції, велика кількість відокремлених і невідокремлених префіксів та закінчень дієслів, таблиця з трьома формами дієслів, тощо. Цей список не є вичерпним, проте зосередимося на тому, як згадані факти впливають на труднощі, які можуть виникнути саме під час розвитку навичок говоріння німецькою мовою.

Передусім варто зазначити, що в методиці розрізняють два види мовлення: підготовлене та непідготовлене. Підготовлене мовлення – це виступ, доповідь, лекція, тощо, які готують заздалегідь до акту самого мовлення; однак під час непідготовленого мовлення планування змісту висловлювання та його оформлення мовними засобами відбувається безпосередньо під час акту

мовлення. У реальному житті значно більше ситуацій спілкування охоплює власне непідготовлене мовлення, а тому в державних освітніх програмах говорять про пріоритетність розвитку саме такого виду мовлення [Вишневський 2011, с. 143-145].

Однак як підготовлене, так і не підготовлене мовлення може викликати низку труднощів під час навчання іноземної мови. Під час непідготовленого мовлення учням складно логічно вибудувати висловлювання через недосконалі мовні автоматизми оформлення речення мовними знаками, адже підбір мовних засобів для вираження комунікативного наміру та їхня організація в реченні відбувається за участі свідомості, що сповільнює процес говоріння. Тому вважають, що спершу варто тренувати підготовлене мовлення, адже робота пам'яті учня в цей момент компенсує ненааявність згаданих автоматизмів. Український дослідник О. Вишневський навіть виокремлює групу мовленнєвих вправ, які сприяють розвитку навичок підготовленого мовлення, адже, на його думку, вони становлять додатковий лінгвістичний досвід, без якого не обійтися на шляху до розвитку навичок непідготовленого мовлення. Крім того, науковець наголошує, що доцільно здійснювати перехід від підготовленого до непідготовленого мовлення на кожному етапі навчання, адже це сприяє розвитку в учнів мовленнєвої активності [там само].

Гарним прикладом підготовленого мовлення є монологи, які, на думку О. Бігич, за своїми лінгвістичними особливостями навіть ближчі до писемного мовлення, ніж до діалогічного. Для монологічного мовлення (далі – ММ) характерні односпрямованість, контекстуальність, відносна неперервність, послідовність, зв'язність та логічність [Бігич 2013, с. 344-347].

З лінгвістичного погляду ММ характеризується складністю: різноструктурністю, відносною повнотою і структурною завершеністю речень; складним синтаксисом; обмеженим використанням речень-еліпсів, використанням великої кількості засобів міжфразового зв'язку (лексичні та займенникові повтори, прислівники, сполучники, тощо). Тому відповідно під час створення монологу багато учнів мають труднощі з тим, що вони повинні

не лише граматично й інтонаційно правильно оформити свої розгорнуті думки, а й логічно зв'язати їх між собою. Тобто учень має одночасно здійснити і смислову, і мовну програми: закінчуючи одне речення, він повинен водночас подумки вже передбачати щонайменше хоча б початок наступного [там само].

Діалогу навпаки властива неможливість передбачити свій хід наперед, тому тут ідеться про фактично непідготовлене мовленням. Саме в цьому, на думку українського дослідника О. Вишневського, полягає причина, чому діалогічне мовлення дається учням значно важче. Проте, незважаючи на це, він вважає діалог домінантною формою мовлення, адже ми користуємося ним щодня, контактуючи з іншими людьми. Саме тому науковець переконаний, що на заняттях потрібно приділяти особливу увагу розвитку вмінь, які пов'язані саме з цією мовленнєвою компетентністю [Вишневський 2011, с. 147-152].

Діалогічне мовлення (далі – ДМ) характеризується емоційністю, експресивністю та зверненістю, а тому реалізується завжди лише під час контакту з іншими учасниками, які добре обізнані з умовами, в яких відбувається комунікація. ДМ завжди тісно пов'язане з ситуацією мовлення, через це у діалогах часто трапляються редуковані форми або скорочені речення, які можуть бути взагалі незрозумілими поза контекстом ситуації [Капітан 2018, с. 105-108].

З лінгвістичного погляду діалогу за своєю структурою притаманні еліптичні конструкції (напр., «Wo warst du? — In der Bibliothek»), короткі відповіді та загальні запитання («Hast du ihn gesehen? — Ja»), скорочені форми слів («Wie geht's?», «Haben Sie 'n Pullover?», «Jetzt fahrn wir übern See»). Також його особливістю є використання мовних кліше, які хоч і не несуть конкретної інформації, проте заповнюють паузи в мовленні («na ja», «du weißt ja», «gut», «vielleicht», «genau», «kann sein»), привертають увагу співрозмовника («Schau mal», «Entschuldigung, ich möchte sagen/fragen»), допомагають висловити згоду/незгоду/сумнів/жаль («Ich stimme dir zu»; «ich bin anderer Meinung»; «ich zweifle daran»; «es tut mir leid») [Вишневський 2011, с. 140-148].

Кожен діалог складається з реплік. Часто репліку помилково співвідносять з реченням (однією фразою), проте це помилка, адже репліка може бути різної довжини: від одного слова («Hast du dieses Buch gelesen? — Nein») до розгорнутого монологічного висловлювання з декількох фраз. Ми завжди починаємо розмову з ініціативної репліки («Wann hast du deinen Geburtstag?»), у відповідь на яку співрозмовник виголошує реактивну («Am 10. Juli») або реактивно-ініціативну репліку («Am 10. Juli. Und du, Martin?»). Сукупність реплік, яка характеризується структурною, інтонаційною та семантичною завершеністю утворює діалогічну єдність, яку в методиці вважають одиницею діалогічного мовлення [Бігич 2013, с. 313-314].

Однак опанування діалогічного мовлення може теж викликати низку труднощів. Досить часто це зумовлено тим, що діалогічне мовлення об'єднує одразу два види мовленнєвої діяльності – говоріння та аудіювання, адже мовець має сприйняти та правильно зрозуміти першого партнера, і водночас підготувати свою відповідь на почуте, тобто відгукнутися реактивною реплікою. Таким чином увага мовця роздвоюється, що призводить до загальмовування процесу спілкування. Зокрема це може статися через недостатнє володіння мовними засобами для мовного оформлення комунікативного наміру учня [Капітан 2018, с. 105-108].

Також проблема може виникнути з продукуванням не лише реактивних, а й ініціативних реплік. У такому разі розпочатий учнями діалог просто «завмирає» через труднощі з визначенням змісту висловлювання. Це пов'язано зокрема з тим, що діалогічне мовлення непередбачуване, а тому його неможливо до кінця спланувати заздалегідь, оскільки мовленнєва поведінка учасників спілкування зазвичай визначається мовленнєвою поведінкою їхніх співрозмовників [там само].

Проте не лише мовні труднощі можуть стати для учнів перепоною на шляху вивчення іноземної мови. Досить часто це може бути пов'язане з психологічними факторами. Наприклад, мовець може бути просто неготовий до монологічного чи діалогічного мовлення через недостатню обізнаність з темою

навіть рідною мовою або ж просто небажання говорити в цей момент через поганий настрій або інші життєві проблеми, які його турбують. Є багато учнів, які соромляться говорити через страх зробити помилку і критику з боку вчителя та інших учнів. У такому разі усунути ці психологічні бар'єри своїм тактовним ставленням повинен саме вчитель. Він має створити у класі доброзичливу атмосферу без різкої критики, яка б мотивувала учнів до продукування монологічних та діалогічних висловлювань. Під час цього доцільно підбирати теми для обговорень, які цікаві або ж близькі учням з їхнього життєвого досвіду. Укладання завдань з урахуванням реального інформаційного запасу тих, хто навчається, може полегшити вирішення практичних завдань як монологічного, так і діалогічного мовлення [Бігич 2013, с. 346-347].

Отже, можна зробити висновок, що на успішність формування компетентності в діалогічному та монологічному мовленні впливають різні фактори. Дуже влучно з цього приводу висловилася дослідниця О. Бігич, яка вважає, що все залежить безпосередньо «від індивідуально-вікових особливостей учнів, наявності чи ненаявності у них мотивів навчання в цілому та спілкування ІМ зокрема, розвитку уваги й інтересу, від рівня сформованості у школярів уміння застосовувати стратегії діалогічного спілкування, вміння спиратися на попередній мовленнєвий досвід та на вміння використовувати досвід і мовленнєві вміння у рідній мові» [Бігич 2013, с. 308]. Ці слова ще раз підкреслюють те, що успішність формування КДМ та КММ зумовлюється індивідуальними особливостями учнів, їх мотивацією та здатністю переносити попередній мовленнєвий досвід у нові комунікативні ситуації.

1.4. Особливості формування компетентності в монологічному та діалогічному мовленні німецькою мовою

Учителі іноземної мови часто говорять про те, що організація навіть найпростішої практики говоріння між учнями на уроці вимагає серйозної підготовки, чималих зусиль і підбору потрібного матеріалу [Капітан 2018, с. 105-108].

На думку українського дослідника О. Вишневського, навчати говоріння потрібно так, щоб «усвідомленою ціллю мовних висловлювань учнів завжди було розв'язання практичних завдань, що виникають у ситуаціях, подібних до ситуації реального мовного спілкування» [Вишневський 2011, с. 142]. Власне цим принципом комунікативної та ситуативної спрямованості послуговуються автори підручників під час розробки завдань для успішного формування в учнів КММ та КДМ. Усі такі вправи та завдання можна об'єднати у так звані підсистеми, які відповідають за розвиток тих чи інших навичок, які необхідні для побудови діалогічної єдності або монологічного висловлювання. Ретельно підібрана й структурована система вправ сприяє поступовому оволодінню КММ та КДМ, адже дає можливість не лише тренувати вживання окремих мовних явищ, а й інтегрувати їх у цілісну мовленнєву практику, що відповідає вимогам комунікативно-орієнтованого підходу до навчання іноземних мов.

Усі вправи для формування як КММ, так і КДМ мають відповідати певним вимогам. По-перше, вони мають бути посильними для учнів, з поступовим нарощуванням рівня складності. По-друге, важливо, аби вони залучали різні види мислення, пам'яті та сприйняття інформації. По-третє, вони повинні мати певну мету та бути вмотивованими, мають активізувати розумову і пізнавальну діяльність учнів та обов'язково містити найтипівіші життєві приклади і ситуації спілкування [Бігич 2013, с. 357].

Для формування як ММ, так і ДМ існує два основні підходи – «зверху вниз» (вміння розвивають на основі прочитаного тексту/прослуханого діалогу-зразка) та «знизу вверх» (відповідно без опори на текст/діалог-зразок, лише відштовхуючись від теми, вивченої лексики та граматики). Перший підхід («зверху вниз») передбачає, що в учнів вже є попередній інформаційний досвід з певної теми (включаючи міжпредметні зв'язки), певні сформовані лексичні та граматичні навички, яких достатньо для говоріння німецькою мовою. Проте багато викладачів надають перевагу другому підходу, вважаючи його більш раціональним, адже так учні вже у процесі формування мовленнєвих навичок, коли їхня увага зосереджена на вживанні нової граматичної структури або

лексичної одиниці, можуть вийти на рівень понадфразової єдності [Бігич 2013, с. 318-354].

Для розвитку як КММ, так і КДМ важливо забезпечити учнів достатньою кількістю лексичних одиниць та граматичних засобів для формування навичок швидкого добору мовних засобів для втілення комунікативного наміру висловлювання. Для формування таких мовних автоматизмів використовують лексико-граматичні тренувальні вправи, які уможливають формування лексико-граматичних навичок. Проте варто зазначити, що навички, які були сформовані ізольовано, недостатньо міцні, а тому можуть легко зруйнуватися. Тому важливо, аби під час переходу від цих вправ до конкретних мовленнєвих дій учні використовували щойно засвоєний мовний матеріал разом з тим, що вже вивчався раніше, інтегруючи так нові знання у систему вже вивченого до цього. Такі лексико-граматичні вправи повинні обов'язково мати комунікативний контекст, де навчальні мовленнєві ситуації максимально наближені до природних. Тоді тим, хто вчить мову, буде легше використати набутий мовний досвід на мовленнєвому рівні [Вишневський 2011, с. 142-147].

Окрім виконання вправ, важливо також тренувати в учнів оперативну пам'ять, яка відіграє важливу роль у формулюванні висловлювань. Умовно О. Вишневський виділив три етапи тренування оперативної пам'яті. На першому етапі учень повинен вчитися сприймати на слух і усно відтворювати спершу короткі, а потім довші і складніші фрази та понадфразові єдності. На другому етапі він має не лише утримувати в оперативній пам'яті, а й перетворювати почуті висловлювання на нові відповідно до поставленого комунікативного завдання. На цьому етапі науковець радить викладачам використовувати вправи на підстановку, розширення та трансформацію. Третій етап дослідник характеризує як утримання в пам'яті учня логічної послідовності фраз, пов'язаних між собою однією темою. Спершу для цього можна використовувати опори, а далі – вже без них [Вишневський 2011, с. 142].

Також особливої уваги заслуговує розвиток операцій зворотнього зв'язку, адже саме ці операції контролюють наближення висловлювання до нашого

комунікативного наміру. Для цього радять використовувати різні опори, ключі для самоконтролю, контроль з боку вчителя та навіть учнів, які гарно розуміють тему. Таким чином ці операції зможуть з часом перейти у систему внутрішніх розумових дій учнів, перетворюючись на систему самоконтролю [там само].

Зауважмо, що лише виконання тренувальних вправ не дає достатньо мовленнєвого досвіду, якого б вистачило для невідготовленого мовлення у рамках створеної комунікативної ситуації, тому спершу слід потренувати учнів у підготовленому мовленні і лише потім перевіряти їхню здатність до невідготовленого. Як саме це зробити, розглянемо в наступних прикладах, які спонукають учнів безпосередньо до говоріння.

1.4.1. Підсистема вправ для формування компетентності в монологічному мовленні німецькою мовою

Почнімо з монологічного мовлення. Існують декілька типів монологів, кожен з яких характеризується певними типовими для нього рисами. Наприклад, для монологу-опису в німецькій мові характерне використання часових форм *Präsens* (теперішній час) та *Präteritum* (простий минулий час), простих речень і складносурядних речень з переліково-приєднувальним та послідовно-приєднувальним зв'язком. Для монологу-розповіді важливими є засоби вираження часової послідовності подій. Це відбувається завдяки часовим формам *Präsens* (теперішній час) та *Präteritum* (простий минулий час), сполучникам, сполучниковим прислівникам та адвербіаліям *bevor* (перед тим як), *nachdem* (після того як), *zuerst* (спочатку), *dann* (потім), *danach* (потім), *gestern* (вчора), тощо. Також у монологіях-розповідях багато простих речень і складнопідрядних речень з підрядними часу. У монологіях-міркування та монологіях-спонукання часто вживають складнопідрядні речення з підрядними причини і наслідку, а також інфінітивні звороти. Проте у чистому вигляді усі ці функціонально-сміслові типи монологічних висловлювань трапляються рідко [Вишневецький 2011, с. 142-147].

Виділяють три етапи формування КММ. За принципом цієї моделі створюється підсистема вправ, які відповідають цілям навчання того чи іншого етапу.

На першому етапі учні вчаться об'єднувати зразки мовлення рівня фрази в понадфразову єдність. На цьому етапі застосовуються переважно умовно-комунікативні продуктивні вправи на приєднання, коли продукована учнем фраза приєднується до фрази, яку висловив учитель, інший учень або диктор, а також вправи на об'єднання структурно однотипних і різнотипних зразків мовлення. Наприклад, учитель починає: «*Heute ist das Wetter wunderschön*»; а учні по черзі продовжують характеризувати цю погоду – «*Es ist sonnig*» / «*Es ist windig*» / «*Heute regnet es nicht*» / «*Die Sonne scheint*». Також на цьому етапі корисно виконувати мовні вправи, наприклад, вправи на знаходження потрібних засобів зв'язку для з'єднання за допомогою них декількох речень [Бігич 2013, с. 357-366].

На другому етапі навчання ММ використовують зображальні та вербальні змістові опори, такі як: малюнки, слайди, тематичні й сюжетні картинки, ключові слова і словосполучення, друковані тексти, прості й розгорнуті плани, фонограми, підстановчі таблиці, логіко-синтаксичні та структурно-мовленнєві схеми, денотатні (ментальні) мапи, тощо, за допомогою яких створюють навчально-мовленнєві ситуації. Таким чином, для створення мінімонологів на цьому етапі застосовують комунікативні продуктивні вправи з використанням цих опор. Однак варто пам'ятати, що з часом опори потрібно обов'язково усувати. У вправах цього етапу мовлення учнів не детермінується, а лише спрямовується та мотивується комунікативним завданням [там само].

На першому та другому етапі учні засвоюють ряд словосполучень і штампів, характерних для ММ, які вони можуть вже самостійно без допомоги опор використати на третьому етапі формування КММ для вираження свого особистого ставлення до певних фактів, для критичної оцінки тієї чи іншої події, для розмірковування, аргументування і доведення власної думки. На цьому етапі вдосконалюються механізми самостійного моделювання програми

висловлювання, коли увага учнів поступово переходить від способів оформлення думки до змісту висловлювання, а також реалізації комунікативного наміру. Вправи на цьому етапі складаються з комунікативного завдання учителя та висловлювання учня. Головне сформулювати завдання цього етапу таким чином, щоб учень під час виконання не міг обмежитися двома-трьома реченнями. Опори тут, як правило, вже не використовують, адже в учнів на цьому етапі вже мають бути сформовані свої внутрішні опори [там само].

Отже, якісне формування КММ німецькою мовою потребує цілеспрямованої підсистеми вправ, які враховують поетапність розвитку мовленнєвих умінь, рівень мовної підготовки учнів і комунікативну спрямованість завдань.

1.4.2. Підсистема вправ для формування компетентності в діалогічному мовленні німецькою мовою

Як і для КММ, для формування КДМ також виокремлюють три етапи, яким попередньо передують ще підготовчий/нульовий етап – реплікування. На цьому етапі застосовують переважно рецептивно-репродуктивні та репродуктивні умовно-комунікативні вправи на імітацію, підстановку, відповіді на запитання, на запит певної інформації за зразком, тощо. З часом важливо поступово збільшувати обсяг реплік учнів від однієї до двох-трьох фраз [Бігич 2013, с. 318-327].

На першому етапі учнів вчать об'єднувати репліки в діалогічні єдності. У цьому разі переважно застосовують рецептивно-продуктивні умовно-комунікативні вправи з обміну репліками. Учитель повинен дати учням певне комунікативне завдання, де окреслюється комунікативна ситуація і вказуються ролі, а учні своєю чергою стають безпосередньо учасниками спілкування як на цьому етапі, так і на всіх наступних [там само].

На другому етапі передбачене оволодіння учнями мінідіалогами, які складається з взаємопов'язаних ланцюжків діалогічної єдності. Також на цьому

етапі учні мають навчитися підтримувати бесіду та не дати їй зупинитися після обміну першими репліками. Тут широко застосовуються рецептивно-продуктивні комунікативні вправи, які допускають використання спеціально створених вербальних опор для висловлювання учнів. На першому та другому етапі роботу в парах під час виконання вправ можна інтенсифікувати, використовуючи такі прийоми як «шеренги», «карусель», «натовп» [там само].

Далі на третьому етапі підготовки учні вже готові вести діалоги різних функціональних типів самостійно, обсяг яких варіюється відповідно до вимог чинної програми для певного класу і типу школи. На цьому етапі виконують рецептивно-продуктивні комунікативні вправи без використання спеціально створених вербальних опор. Скористатися можна лише природніми опорами, наприклад: театральні/концертні афіші, розклади руху потягів/автобусів/літаків, географічні карти, слайди, малюнки, план-схеми міст, тощо [Бігич 2013, с. 318-366].

Отже, правильно підібрані вправи для розвитку навичок говоріння допомагають учням швидше досягти прогресу у вивченні мови. Проте для цього не обов'язково постійно послуговуватися лише вправами, які розміщені на сторінках підручників. Мова – пов'язана з реальною практикою говоріння, для якої деколи не вистачає часу на уроках. Також не завжди є можливість максимально задіяти всіх учнів до виконання завдання (наприклад, під час розвитку монологічного мовлення, коли решта групи виступає слухачами). Окрім того, деякі учні соромляться говорити через страх зробити помилку. Впоратися з цими викликами, вчителю можуть допомогти сучасні інноваційні технології, зокрема інструменти штучного інтелекту.

1.5. Переваги залучення технологій штучного інтелекту до формування мовленнєвої компетентності в говорінні

Підвищені вимоги до викладання іноземних мов у навчальних закладах вимагають застосування не лише традиційних, а й інноваційних підходів до

навчання. Їхнє раціональне поєднання вважається одним з найкращих способів модернізації освіти [Конева 2019, с. 155-160].

Сучасні технології відкривають нові можливості у навчанні іноземних мов, стаючи фундаментальною невід'язною частиною навчального процесу. Упродовж останніх кількох років стрімкого розвитку набули зокрема технології штучного інтелекту. Однією з перших це відчула сфера освіти, адже залучення ШІ автоматизує дедалі більше процесів, що викликає у людей як ентузіазм, так і тривогу [Осарчук 2024].

У «Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні» штучний інтелект окреслюють як «організовану сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої стало можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань» [Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні 2021]. Українська дослідниця Г. Скрипка вважає ШІ інновацією, без якої складно уявити як сучасне життя, так і майбутній розвиток суспільства. Науковиця зазначає, що застосування інструментів ШІ має непересічне значення для сфери освіти, адже це спрощує роботу вчителя, оптимізуючи та раціоналізуючи витрати часу, який може бути використаний більш ефективно [Скрипка 2024, с. 227-238].

Окрім цього, не варто забувати, що використання сучасних інформаційних технологій завжди робить освітній процес цікавішим та захопливішим. Технології ШІ підвищують інтерактивність навчання та адаптують навчальні завдання до різних рівнів знань учнів [Задорожна 2023, с. 333-335].

Використання інструментів ШІ під час навчання іноземних мов дає велику кількість переваг, адже ШІ відкриває нові горизонти в освіті, дозволяючи створювати індивідуальні навчальні траєкторії для кожного учня.

Інструменти ШІ допомагають персоналізувати навчання, що дозволяє кожному учневі рухатися у своєму темпі навчальною траєкторією, вивчаючи матеріал, який є для нього найбільш актуальним. Аналізуючи дані про успішність, індивідуальний стиль та ритм навчання, а також інтереси, системи ШІ можуть створити навіть індивідуальний навчальний план для учня, який би відповідав його поточним потребам, прогнозуючи, які завдання були б зараз для нього найбільш ефективними, орієнтуючись під час цього на його сильні та слабкі сторони [Зварич 2024, с. 12-16]. Далі на основі цього система ШІ підбирає для учня індивідуальний навчальний контент, який відповідав би його рівню знань, і потім, аналізуючи його реакцію на навчальний матеріал, вносить корективи в навчальний план. Такий принцип персоналізованого навчання має ряд переваг, серед яких Т. Житнік виділяє підвищення мотивації та зацікавленості учнів у навчанні, а також розвиток навичок самостійного навчання, особистої відповідальності та критичного мислення [Житнік 2024, с. 1-8].

Використання ШІ допомагає зробити заняття більш наочними та цікавими, формуючи мотивацію до пізнавальної діяльності, активізуючи розумові здібності та підвищуючи інтенсивність навчального процесу. Це залучає до роботи навіть пасивних учнів, які часом неохочі працювати. Через самостійну роботу з цифровими ресурсами інструменти ШІ сприяють індивідуалізації та інтенсифікації навчання.

У психологічному аспекті переваги застосування технологій ШІ в навчанні іноземних мов розглядає український педагог К. Осарчук. Він наголошує на тому, що використання програм на основі ШІ може бути корисним у навчанні для людей, які страждають від соціальної тривожності. Ця проблема актуальна не лише для учнів та студентів українських навчальних закладів, а й для тих, що були змушені через війну виїхати в німецькомовні країни і тепер зіштовхуються з труднощами, намагаючись інтегруватися у нове суспільство та вивчити німецьку мову на інтеграційних курсах, де пояснення відбуваються нативною мовою, що ускладнює розуміння матеріалу. З одного боку, такі учні мають високу мотивацію вивчити німецьку мову, адже

перебувають в німецькомовному середовищі, проте вони можуть зазнавати психологічного тиску зокрема через страх осуду. Тому персоналізоване навчання з додатками на основі ШІ могло б допомогти їм ефективно навчатися у власному темпі [Осарчук 2024].

Сьогодні, на жаль, в українському суспільстві використання інструментів ШІ у навчанні більше асоціюється з порушенням академічної доброчесності учнями, адже вони активно користуються ШІ для виконання домашніх завдань, що створює вчителям додаткове навантаження через необхідність навчитися відрізняти роботи, написані учнями самостійно, від тих, які були згенеровані ШІ. Проте інструменти ШІ можуть стати також гарними помічниками для вчителя під час підготовки та планування занять. Про це пише також І. Козубай, яка погоджується, що ШІ здатний покращити навчальний процес, залишаючи викладачів його центральними фігурами, які забезпечують ефективність і якість освіти [Савченко 2004, с. 34-47].

Зараз через недостатню обізнаність в цій галузі українські педагоги використовують обмежений діапазон можливостей, які ШІ готовий запропонувати освіті. Багато викладачів використовують інструменти ШІ (навчальні онлайн-платформи, віртуальні класи, навчальні ігри, тощо) для покращення лише мовних навичок учнів [Осарчук 2024]. Проте їх можна також використати й для розвитку мовленнєвих умінь.

Щодо цього дуже влучно зауважила німецька науковиця А. Грубер, яка зазначила, що однією з переваг застосування технологій ШІ у контексті навчання іноземних мов є можливість ведення індивідуальних діалогів [Gruber 2023, с.157-166]. Ми абсолютно погоджуємося з цією думкою, адже завдяки інтерактивним платформам, чат-ботам, голосовим тренажерам та віртуальним співрозмовникам уже зараз учні можуть тренувати як монологічне, так і діалогічне мовлення, яке наближене до ситуацій реального спілкування. До того ж, крім імітування автентичних ситуацій спілкування, системи на основі ШІ здатні навіть надавати миттєвий зворотній зв'язок, аналізуючи вимову,

доречність вживання лексичних одиниць та правильність використання граматичних структур учнем [Осарчук 2024].

Особливо зручно те, що зворотній зв'язок генерується в режимі реального часу, що дає можливість швидко й ефективно виправляти свої помилки та вдосконалювати мовні навички. Окрім цього, такий зворотній зв'язок адаптований до індивідуальних потреб учня, гарантуючи, що кожен отримає вказівки, необхідні для подальшого прогресу у вивченні іноземної мови [Жукевич 2024, с. 45-55].

Отже, застосування штучного інтелекту відкриває нові можливості для освіти, адже воно робить якісну освіту доступною для кожного. Однак, варто зауважити, що замінити педагога штучний інтелект повністю ніколи не зможе, адже вчитель не лише навчає. Функція педагога – це організація, спрямування, супровід і підтримка освітнього процесу задля розвитку особистості учня.

Висновки до першого розділу

Отже, іншомовна комунікативна компетентність – це комплекс знань, умінь та навичок, які дозволяють використовувати іноземну мову як для самоосвіти та саморозвитку, так і в професійній діяльності. В основі її формування лежить не просто накопичення знань, навичок і вмінь, а власне здатність використовувати їх під час спілкування іноземною мовою. У сучасній методиці навчання іноземних мов ІКК розглядають як єдність, яку утворюють мовна, мовленнєва, лінгво-соціокультурна та навчально-стратегічна компетентності.

Іншомовна мовленнєва компетентність – це здатність до реалізації різних видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письма та перекладу). У цій роботі ми зосередилися на такому аспекті, як формування мовленнєвої компетентності в говорінні німецькою мовою.

Говоріння – це усний продуктивний вид мовленнєвої діяльності, який забезпечує усне спілкування іноземною мовою в монологічній та діалогічній формі. Здатність реалізовувати усно мовленнєву комунікацію у діалогічній та монологічній формах в життєво важливих для певного віку сферах і ситуаціях спілкування відповідно до комунікативного наміру називають відповідно компетентністю у діалогічному та монологічному мовленні.

Формування КММ та КДМ не завжди дається учням легко, однак правильно підібрані вправи для розвитку навичок говоріння допомагають їм швидше досягти прогресу у вивченні мови. У цьому контексті сучасні інноваційні технології, зокрема інструменти штучного інтелекту, стають допоміжними засобами вчителів. Це пов'язано з тим, що підвищені вимоги до викладання іноземних мов у навчальних закладах вимагають застосування не лише традиційних, а й інноваційних підходів до навчання. Сучасні технології відкривають нові можливості у навчанні іноземних мов, стаючи фундаментальною невід'язною частиною навчального процесу.

РОЗДІЛ 2

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ РОЗВИТКУ НАВИЧОК ГОВОРІННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

2.1. Онлайн-платформи на основі інструментів ШІ для розвитку навичок говоріння під час вивчення німецької мови

Завдяки розвитку ШІ учні отримали нові можливості для вдосконалення своїх навичок говоріння іноземною мовою, які надзвичайно необхідні в сучасному світі. Завдяки інтерактивним платформам, голосовим тренажерам, чат-ботам та віртуальним співрозмовникам учні вже зараз можуть самостійно тренувати як монологічне, так і діалогічне мовлення, яке наближене до ситуацій реального спілкування, незалежно від того, чи мають вони нагоду регулярно використовувати іноземну мову в щоденній комунікації.

Зараз для учнів доступна велика кількість цифрових інструментів на основі ШІ, за допомогою яких можна практикувати мову. Проте навіть попри такий стрімкий розвиток технологій ШІ у сфері мовної освіти, увага більшості додатків та платформ досі зосереджена передусім на вивченні англійської мови. Ці цифрові інструменти можуть бути взагалі не орієнтованими на вивчення німецької мови ані в безкоштовній, ані в платній версії, що створює виклик як для викладачів під час вибору відповідних ресурсів для використання на заняттях, так і для учнів, які зацікавлені у вивченні саме німецької.

Тому у цьому розділі ми розглянемо інструменти ШІ, які стануть у нагоді під час вивчення саме німецької мови.

Розпочнімо з онлайн-платформ, перевага яких полягає у тому, що немає потреби встановлювати програму на свій пристрій, а тому можна розпочати навчання з будь-якого пристрою за умови наявності доступу до інтернету.

2.1.1. Talkpal.

Talkpal – онлайн-платформа, яка використовує ШІ для створення адаптивного, інтерактивного та ефективного навчального середовища. Зараз програма активно набуває популярність у світі. Про її високий попит свідчать

три мільйони користувачів, які мають змогу вивчати 57 іноземних мов, серед яких є і німецька [Викладач мови зі штучним інтелектом. Talkpal]. Головною метою розробників Talkpal було зробити вивчення мови доступним для кожного у всьому світі, саме тому вони використали інноваційні досягнення в галузі машинного навчання та ШІ для створення універсальної платформи для вивчення мов [Про Talkpal]. Перевагою цього цифрового ресурсу є його доступність, адже він має як веб-версію, так і мобільний додаток, який доступний для iOS та Android.

Зараз платформа дозволяє покращити навички читання, аудіювання, письма, вимови та говоріння, що є особливо важливим для нас у рамках нашого дослідження. Платформа дає можливість практикувати мову в різних ситуаціях: від повсякденних розмов до діалогів з історичними чи вигаданими персонажами під час рольових ігор. Розробники зокрема навіть заохочують учнів ставити під час діалогів смішні та нелогічні запитання, щоб дослідити, як реагує на подібне ШІ. Під час тренування діалогів з таким «співрозмовником» учень точно не стикнеться з проблемою завмирання діалогу через недостатність реактивно-ініціативних реплік, як це може статися на уроці. Однак не лише формат, а й тривалість такої розмови для користувачів безкоштовної версії платформи обмежена в часі. Базовий безкоштовний план надає 5 хвилин щоденного використання сервісу лише у режимі «Чат», де учень може покращити навички говоріння шляхом записування голосових повідомлень, які програма транскрибує у текст та надсилає ШІ-викладачу. Усі інші режими ведення монологу та діалогу доступні лише в преміум-версії. Розробники зі свого боку на початку пропонують учням безкоштовно скористатися 14-денною преміум-версією платформи, яка відкриває необмежений доступ до функцій програми [Викладач мови зі штучним інтелектом. Talkpal].

Технології ШІ, використані під час розробки платформи Talkpal, аналізують вимову, інтонацію та ритм мовлення, надаючи миттєвий зворотній зв'язок, що допомагає користувачам швидко виправляти помилки. Також платформа пропонує інструменти для розширення словникового запасу та

поглиблення граматичних знань учнів на підготовчому етапі до розвитку навичок говоріння.

Talkpal пропонує різні інтерактивні режими навчання. Учень може вести голосові розмови з викладачем ШІ у режимі чату, взаємодіяти з історичними або вигаданими персонажами, відпрацьовувати навички говоріння в умовах рольової гри, яка пропонує ситуації з реального життя, або навіть вести справжні телефонні розмови завдяки ШІ. Усе це безпосередньо сприяє розвитку діалогічного мовлення. Проте також учні мають можливість брати участь у дебатах, що допомагає розвивати навички монологічного мовлення та критичне мислення. Усі ці підходи до моделювання ситуацій реального життя сприяють зануренню учня в іншомовне мовне середовище [там само].

Проте варто зважати на те, що учням краще мати вже хоча б базовий рівень знань мови, перш ніж починати роботу з Talkpal. Крім того, як і будь-який інший інструмент на основі ШІ, ця програма не завжди здатна абсолютно точно інтерпретувати складні та неоднозначні ситуації у діалозі, акцентуючи увагу на основному і суттєвому.

Однак варто визнати, що для розвитку навичок говоріння Talkpal, на нашу думку, займає першу позицію через велику кількість форм роботи, які сприяють розвитку навичок непідготовленого мовлення.

2.1.2. Babbel

Babbel – це ще одна провідна платформа, яка пропонує учням різного рівня мовної підготовки курси для вивчення іноземних мов, включаючи німецьку, данську, нідерландську, норвезьку, шведську, польську, французьку, іспанську, італійську, португальську, індонезійську та турецьку [Learn a language online - fast & effective. Babbel].

Ця компанія зі штаб-квартирою у Берліні була заснована ще 2007 року; 2008 року було запущено її веб-версію, а 2010 року – мобільний додаток, який доступний зараз на iOS та Android. Таким чином Babbel вважають першим у світі застосунком для вивчення мов. У 2023 році Babbel отримала відзнаку як

«Найінноваційніша компанія з вивчення мов у світі» (Fast Company, 2023) [там само]. Станом на 2025 рік програма продала більше 16 мільйонів підписок, а на початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України у 2022 році Babbel спеціально розробила мовні курси для українців, щоб підтримати тих, хто був змушений виїхати з країни. Ці курси вміщують короткі уроки з фокусом на реальні щоденні ситуації, які дають можливість одразу використовувати мову на практиці. У своєму інтерв'ю у вересні 2024 року Арне Шепкер, CEO компанії Babbel, зазначає про те, що зараз їхні розробники працюють над новим контентом і новими практичними темами для цього курсу, як наприклад, працевлаштування, щоб зробити наповнення програми курсу ще більш корисним для україномовних користувачів, максимально пов'язавши зміст завдань з реальними життєвими ситуаціями. За даними компанії, з 2022 року на онлайн-платформі зареєструвалося більше 750 тисяч українців, які активно вивчають англійську, німецьку та польську мови [Англійська, німецька та польська - українці далі можуть безкоштовно вивчати мови онлайн - новини освіти. Освіторія Медіа 2024].

На підготовчому етапі до розвитку навичок говоріння Babbel пропонує гарно структуровані уроки, увага яких зосереджена на відпрацюванні лексики та граматики. Система розпізнавання мови допомагає учням тренувати вимову. У 2023 році компанія представила дві нові функції додатку на основі ШІ – це удосконалення системи розпізнавання мовлення для покращення контролю вимови та функція «Повсякденні розмови» для відпрацювання реалістичних діалогів у різних соціальних ситуаціях. Проте платформа працює лише на платній основі, а отже, її можна лише рекомендувати як додатковий ресурс для вивчення мови учням, які зацікавлені у вивченні німецької поза межами уроків/курсу. Загалом тематика уроків, які включають відпрацювання навичок говоріння, відповідає навчальним цілям, які учні мають досягнути під час вивчення мови на відповідному рівні, та орієнтована на задоволення практичних потреб учнів. Проте якщо порівнювати форми завдань для розвитку навичок говоріння на платформі Babbel з Talkpal, то Talkpal має однозначну

перевагу, адже пропонує більше форм завдань на розвиток навичок невідготовленого мовлення як діалогічного, так і монологічного, чого не готовий запропонувати зараз Babbel.

2.2. Мобільні додатки на основі ШІ для розвитку навичок говоріння під час вивчення німецької мови.

На відміну від онлайн-платформ, мобільні додатки можуть мати обмежений функціонал через зосередженість на розвитку базових мовних та мовленнєвих навичок. Зараз існує багато додатків для вивчення німецької мови, проте не всі дають можливість розвинути саме навички говоріння (наприклад, LingQ, Todayi, Lingvist). Такі цифрові інструменти краще підходять для розвитку лексичних та граматичних мовних навичок, мовленнєвих навичок читання та аудіювання, проте ми зосередимо увагу саме на додатках на основі ШІ, які допоможуть учневі розвинути навички говоріння за допомогою голосових чат-ботів, спілкування з якими може допомогти подолати мовний бар'єр, позбутися хвилювання та відчувати себе більш впевнено під час спонтанних розмов з незнайомими людьми.

2.2.1. Duolingo

Duolingo – це чи не найвідоміший безкоштовний додаток для вивчення іноземних мов, який дозволяє розвивати навички читання, слухання, письма, а головне – говоріння. Зараз додаток охоплює понад 500 мільйонів користувачів, а тому для розробників важливо створити умови для персоналізованого навчання кожного. Duolingo свідомо обирає функціональний підхід до вивчення мови, адже розробники додатку вважають, що мова потрібна людям в першу чергу як засіб спілкування. Саме тому уроки на платформі втілюють комунікативні завдання, які можуть виникнути в умовах реального спілкування [Duolingo - Найкращий спосіб вивчати мову].

За допомогою веселих коротких уроків зараз користувачі додатку можуть самостійно вивчати понад 40 мов світу, серед яких є і німецька. Проте варто

враховувати, що опорою для вивчення німецької для формулювання завдань, пояснення матеріалу та надання перекладів тут є англійська, тому перш ніж почати працювати з цим додатком, варто переконатися, що англійська учнів перебуває на відповідному рівні, який дозволить їм зрозуміти вказівки завдань [там само].

Завдяки своїм інтерактивним функціям та інноваційним підходам до навчання програма Duolingo може суттєво допомогти з розвитком навичок говоріння. Підготовчим етапом на шляху до цього стає велика кількість вправ на розвиток лексичних та граматичних навичок, а також технологія розпізнавання голосу, яка дозволяє практикувати вимову.

Першим етапом розвитку навичок говоріння в Duolingo є наявність вправ на доповнення речень або підстановку, які вбудовані безпосередньо в серію уроків. Режим «Гра» у свою чергу може допомогти з реплікуванням – а саме з підбором відповідних реактивних реплік, які учень обирає під час розмови з персонажем. Усі ці можливості надає безкоштовна версія додатку [там само].

У платній версії для учнів також доступні відео-дзвінки, які вбудовані в серію уроків та дозволяють розвивати навички заздалегідь несподіваного діалогічного мовлення, проте в контексті вивченої теми («Моя нова квартира», «Мої хоббі», «Подорожі», «Похід в ресторан», тощо). Однак режим «Відео-дзвінки» доступний також і додатково, поза межами серії уроків, для тих, хто хоче більше практики. Окремо у додатку для користувачів з преміум-версією з'явився також режим «Рольові ігри», де користувачам пропонують розіграти діалог на конкретну тему (наприклад, «Бронювання столика в ресторані») в рамках тем «Моє повсякденне життя», «Подорожі», «Їжа та шопінг», «Мій вільний час», «Робота й навчання», «Друзі й родина», «Цікаві факти про мене», тощо [там само].

Головною перевагою цього додатку є те, що він співпрацює зі школами. Для шкіл Duolingo повністю безкоштовний. За допомогою такої функції викладач отримує можливість керувати та певною мірою контролювати активність своєї групи на платформі [там само].

Отже, Duolingo можна вважати ефективним інструментом для розвитку навичок говоріння німецькою мовою, проте робота з таким додатком буде більш цікавою для початківців. Для просунутих рівнів краще обрати інший ресурс з більш складними завданнями та темами для обговорення.

2.2.2. Mondly.

Mondly – це ще один інтерактивний додаток для вивчення іноземних мов, який використовує систему розпізнавання мови та новітні принципи гейміфікації, аби зробити вивчення мови цікавим та легким. Додаток пропонує уроки, які теж сприяють покращенню навичок аудіювання, читання письма та говоріння іноземною мовою, зокрема німецькою. На відміну від Duolingo, Mondly має український інтерфейс, а тому всі вказівки і переклади подають українською мовою.

Крім того, додаток має інтерактивний чат-бот, який дозволяє вести розмови в режимі реального часу, покращуючи розмовні навички діалогічного мовлення користувачів. Проте він працює не так, як чат-боти інших розглянутих до цього платформ. Тут ШІ-співрозмовник ставить нам запитання, дає на нього як підказку декілька можливих варіантів відповідей і очікує, що це ж саме ми йому голосовим введенням і озвучимо. У зв'язку з цим він не зараховує інші відповіді на свої запитання, крім тих, приклади яких для підстановки він вказав у підказці чату. Тому така система навчання реплікування радше підійде лише початківцям [Mondly by Pearson].

З іншого боку, перевагою є те, що цей чат-бот пропонує вправи для розвитку навичок говоріння на основі реальних життєвих ситуацій. У рамках широких тем, як наприклад «Знайомство», «Ресторан», «Готель», «Квитки», тощо, користувачам пропонують розіграти діалоги («Представтеся вашим новим знайомим», «Замовте їжу та поспілкуйтеся з офіціантом», «Забронюйте номер в готелі», «Замовте квиток», тощо), проте такі розмови доступні лише за умови наявності передплати. Перевагою є те, що вартість цього додатку майже втричі нижча у порівнянні з аналогами, проте постійний контроль за репліками

з боку ШІ-співрозмовника не втілює принцип персоналізації навчання, адже запропоновані програмою варіанти відповідей можуть взагалі не збігатися з думками користувача в цей момент. З цього погляду, Talkpal має однозначну перевагу перед додатком Mondly, адже Talkpal пропонує користувачам практичний і автентичний досвід навчання порівняно зі скриптовими розмовами чат-боту Mondly [там само].

Отже, ми вважаємо, що для розвитку саме навичок говоріння краще обрати інший аналог цієї програми, який відповідатиме потребам користувача.

2.2.3. **Jumpspeak**

Jumpspeak – додаток, який дозволяє вивчати іноземні мови, зокрема німецьку, за допомогою технологій ШІ, які дозволяють моделювати ситуації для говоріння, що наближені до умов реального спілкування («Планування пікніка з друзями», «Похід на вечірку з друзями», «Відвідування концерту» тощо). Загалом додаток платний, проте є й безкоштовна версія, яка пропонує у вільному доступі декілька рольових ігор та розмов. Кожна рольова гра починається коротким описом контексту ситуації та ініціативною реплікою ШІ-співрозмовника. Проте варто зазначити, що режим «Розмова» в Jumpspeak працює за тим самим принципом, що й додаток Mondly, тобто далі сценарій діалогу має розгортатися лише за запропонованою додатком схемою. Репліки мовця, які не збігаються з тими, які програма навела як приклад для повторення, не зараховуються як правильні, хоча вони можуть розкривати запитання значно глибше, ніж подані додатком. Однак програма їх просто не зчитує. Це пов'язано з тим, що паралельно з таким «веденням діалогу» програма веде й оцінку вимови, тому зарахувати правильним якийсь інший варіант, крім запропоновано нею, вона не може [Jumpspeak. Learn Spanish, French, German & more].

Однак Jumpspeak також містить блок «Рольові ігри», де ситуація кардинально інша. На початку кожної гри окреслюють контекст ситуації (наприклад, «Ви з Максом сидите вдома та розмірковуєте, який день обрати для

п'їкніка»), потїм перед користувачем постають ще три завдання, якї вїн має втілити впродовж ведення діалогу (наприклад: 1. Використайте слово «Ort». 2. Використайте в розмовї 3 слова, якї починається на літеру b. 3. Ви маєте сказати 6 реплїк), і лише потїм починається діалог з ініціативної реплїки ШІ-спїврозмовника. Програма й далї пропонує реплїки, якї можна використати у відповідї, проте якщо спїврозмовник відповідає самостїйно своїми словами, то його відповідї зараховуються як правильні. Програма автоматично транскрибує відповідь користувача, проте не відправляє, поки мовець не підтвердить, що в транскрипції все написано саме так, як вїн сказав. Тїльки після цього чат-бот приймає надану відповідь, проте не підсвічує одразу помилки, яких припустився мовець, а веде діалог далї, доки помилки не заважають розумїнню сенсу сказаного. Однак під час діалогу мовець може у будь-який момент натиснути на маленьку позначку лїворуч біля кожної своєї реплїки та переглянути свої помилки і пояснення, щоб їх виправити. Таким чином користувачї можуть тренуватися у невідготовленому діалогїчному мовленнї [там само].

Також Jumpspeak дає можливїсть своїм користувачам тричі безкоштовно потренуватися у веденнї дискусїй та діалогів на цїкаві для них теми («Побачення», «Стосунки», «Подорожї», «Друзї», «Сїм'я», тощо). Перед початком кожного діалогу користувач має обрати відповідний рївень мови, на якому готовий комунїкувати, та стать спїврозмовника (чоловїк/жїнка). У рамках запропонованих тем користувач може обрати для обговорення конкретне питання (підтему), яка його цїкавить («Сварки в родинї», «Усиновлення дїтей», «Плїтки», «Медитація», «Бронювання столику в ресторанї», «Розмова в таксі», «Святкування рїчниці», тощо). Однак варто взяти до уваги, що ШІ не зчитує емоції мовця. Примїром, якщо учень обрав тему «Розлучення» і сказав своєму ШІ-спїврозмовнику, що йде від нього, бо бїльше не кохає його, то не варто очїкувати, що машина переконуватиме його у протилежному. Вона лиш сприйме цю інформацію як факт. Це підтверджує ще

раз те, що хай якими функціями володів би ШІ, проте повноцінно замінити людину-співрозмовника він ніколи не зможе [там само].

На нашу думку, найефективніше починати роботу з Jumpspeak тоді, коли учень уже має певний базовий рівень мовної підготовки. Тоді обговорення пропонуваніх тем буде легшим та цікавішим. Також додаток не має українського інтерфейсу, тому варто переконатися, що користувачі мають достатній рівень володіння англійською мовою, щоб зрозуміти всі наведені вказівки.

2.2.4. Memrise

Memrise – сучасний мобільний додаток для вивчення іноземної мови, який також використовує технології ШІ. Особливість цього додатка в тому, що під час вивчення нових лексичних одиниць він пропонує понад 30 000 коротких автентичних відео з носіями мови, які демонструють використання нових слів і фраз у повсякденному житті, що допомагає краще зрозуміти як вимову та інтонацію, так і культурні особливості країни, мова якої вивчається. Як і решта додатків, Memrise адаптує навчальний контент відповідно до рівня мови та інтересів користувача, дозволяючи обирати теми, які його цікавлять. [Learn german language with memrise. Learn a language. Memrise is authentic, useful & personalised].

Його цінність для розвитку навичок говоріння німецькою мовою полягає в наявності ШІ-чатбота, який ще називають MemBot. Це справжній віртуальний співрозмовник, який дозволяє практикувати мову в ситуаціях наближених до реального життя («Знайомство», «Зустріч зі старим другом», «Здоровий спосіб життя», «Різдвяні традиції» тощо). Принцип роботи MemBot нагадує роботу додатку Jumpspeak, проте кількість тем, які доступні для обговорення в безкоштовній версії Memrise, значно більша. Діалог починається з опису ситуації вгорі (наприклад: «Твій друг хоче знати все про святкування твого улюбленого свята у твоїй країні») та ініціативної репліки ШІ-співрозмовника. Користувач може відповісти на його запитання самостійно. Якщо ж він не

знатиме, що сказати, то внизу йому запропонують значок «Підказка», де висвітиться можливий варіант відповіді. MemBot автоматично транскрибує почуту відповідь, проте не відправляє її, допоки мовець не підтвердить, що в транскрипції все написано саме так, як він сказав, або ж самостійно виправить помилки, які були допущені під час транскрибування. Потім, опрацювавши надіслану відповідь, MemBot підсвітить зеленим кольором ті місця, де він виправив помилки, які зробив користувач, і продовжить розмову далі. Однак коли порівняти цей додаток з Jumpspeak, то варто зауважити, що MemBot робить дуже багато помилок під час транскрибування, навіть якщо людина говорить повільно. Для тих, хто придбав преміум-версію додатку, доступні також рольові ігри [там само].

Цей додаток також не має українського інтерфейсу, тому варто переконатися, що користувачі мають достатній рівень володіння англійською мовою для розуміння вказівок завдань. Як і з Jumpspeak, роботу з цим додатком, на нашу думку, краще починати, коли користувач вже має певний базовий рівень мовної підготовки.

2.2.5. Univerbal

Univerbal – інноваційний інструмент для вивчення мов, який допомагає розвинути навички говоріння німецькою завдяки інтерактивним розмовам з ШІ. Цей додаток здатний навчити використовувати теоретичні знання на практиці у говорінні, адже Univerbal дозволяє практикуватися з персональним ШІ-репетитором, який моделює реальні життєві ситуації для спілкування. Це дозволяє розвивати впевненість у невідготовленому мовленні та легко й швидко адаптуватися до різних комунікативних контекстів. Темі для розмов обираються на основі інтересів користувача, про які попередньо запитують під час реєстрації для створення індивідуального навчального плану. Вбудована технологія розпізнавання мови дозволяє додатку надавати користувачам миттєвий зворотній зв'язок щодо правильності використання граматики й

лексики та щодо вимови [Univerbal | Learn a Language and Get Fluent with Your AI Language Tutor].

Завдання на платформі орієнтовані не лише на початківців, а й на тих, хто досяг вже значних успіхів у вивченні німецької. На нашу думку, цим додатком доцільніше користуватися тим, хто вже має певну мовну підготовку, адже додаток готовий запропонувати серйозні теми для дискусій, наприклад «Сучасні мистецькі тенденції», «Важливість медичних послуг», «Обговорення інтересу до технологій», «Мої думки про екологічні інциденти», тощо. У таких диспутах з ШІ-співрозмовником можна цілком ефективно відтренувати як діалогічне, так і монологічне мовлення, навчитися обстоювати свої погляди та розвинути навички критичного мислення. Чат-боту можна запропонувати й власну тему для обговорення, на відміну від попередніх платформ, однак усі ці функції доступні лише у платній версії додатку. Безкоштовної версії, на жаль, не існує. Тому використати цей додаток на заняттях з німецької мови складно. Це можна зробити лише за умови, що група ухвалить рішення оформити передплату [там само].

Проте варто взяти до уваги, що програма не здатна коректно виправляти помилки, які робить користувач під час говоріння, на відміну від Jumpspeak та Memrise. Це зокрема пов'язано з тим, що під час голосового введення інформації, чат транскрибує її з помилками, особливо якщо користувач говорить надто тихо або дуже швидко, і одразу ж автоматично відправляє її без можливості виправити помилки. Таким чином у транскрипції можуть з'являтися ті помилки, яких припустився не мовець під час своєї промови, а програма під час транскрибування почутого. У зв'язку з цим, виправлені помилки не до кінця відображають реальні проблеми учня, а ця проблема спричиняється до того, що чат-бот не до кінця правильно трактує інформацію, яку отримав у відповідь на своє питання, а тому його реактивно-ініціативні репліки у цьому діалозі містять здебільшого загальні запитання [там само].

Такий принцип роботи підтверджує ще раз той факт, що штучний інтелект навряд зможе колись повноцінно замінити як викладача, так і

співрозмовника під час розвитку навичок говоріння іноземною мовою. Адже така поведінка програми доводить те, що хай якими глибокими не були б теми для обговорення, проте ШІ-співрозмовник ніколи не зможе з транскрибованого тексту зчитати людські емоції та переживання, що не дає йому можливості до кінця зрозуміти контекст комунікації.

2.3. Можливості використання інструментів ШІ на уроках німецької мови для розвитку навичок говоріння

Самостійне створення викладачами вправ для уроків німецької мови допомагає їм краще адаптувати навчальний матеріал до індивідуальних потреб учнів, враховуючи не лише їх мовний рівень, а й вік, інтереси, стиль навчання й швидкість засвоєння нового матеріалу. Таким чином вчителі можуть вільно обирати зміст, структуру та форму завдань, зосереджуючись саме на тих аспектах, які, на їхню думку, в той момент вимагають додаткового відпрацювання для розвитку тієї чи іншої мовної або мовленнєвої компетентностей, які передбачені навчальною програмою. Це дозволяє глибше опрацювати матеріал та краще структурувати урок. Так викладачі отримують повний контроль над тим, чи відповідають завдання цілям заняття, а в учнів формується цифрова грамотність та підвищується мотивація до навчання.

Бажаючи контролювати відповідність змісту завдань меті уроку, викладачі зазвичай під час підготовки до занять використовують платформи, які мають велику кількість шаблонів для створення вправ того чи іншого типу. Наприклад, так працюють безкоштовні інтерактивні платформи LearningApps, Quizizz та Flippity, які дозволяють створювати велику кількість тестів, кросвордів, ігор, вікторин, вправ на класифікацію, знаходження відповідників, заповнення пропусків тощо. Є схожі платформи для створення вправ, однак деякі їхні функції доступні лише за умови оплати тарифного плану. Так, наприклад, працюють програми Wordwall, Interacty, Vaamboozle, Kahoot, Genially тощо. Проте усі ці інструменти орієнтовані в першу чергу саме на те,

що їх використовуватиме педагог для створення власної бази цифрових матеріалів, які використовують переважно для відпрацювання мовних навичок.

Однак ті цифрові ресурси, платформи та мобільні додатки, які були представлені в цьому розділі, орієнтовані на те, що учень використовуватиме їх незалежно від викладача. Саме тому ці програми вміщують велику кількість вже готових різноманітних завдань, проте жодних шаблонів, які вчителі могли б використати для створення власних вправ. Однак було б недоцільно знехтувати здобутками ШІ в мовній освіті. Тож розглянемо детальніше, як саме ці інструменти можна інтегрувати в процес навчання німецької мови для розвитку навичок говоріння.

Найбільше різноманіття завдань, на нашу думку, для розвитку навичок говоріння пропонує платформа Talkpal. Вона дозволяє учням тренувати мову в різних реальних життєвих ситуаціях, розгляд яких передбачений навчальною програмою для шкіл та вищих навчальних закладів. Платформа пропонує розвинути навички діалогічного мовлення під час створення діалогів у таких ситуаціях («Режим діалогу», «Рольові ігри»): оренда квартири, замовлення їжі в ресторані, похід до супермаркету / зоомагазину / книгарні / хімчистки, відкриття банківського рахунку, відправлення посилки на пошті, реєстрація абонементу в спортзалі, візит до лікаря / ветеринара / перукаря, похід на побачення, зустріч зі старим другом, онлайн-знайомство, користування чатом служби підтримки, робоча співбесіда, переговори, звільнення тощо. Особливо корисним в Talkpal є «Режим дзвінка», де теми розмови необмежені конкретною тематикою, як і телефонні розмови в реальному житті. Усе це втілює принцип того, що комунікативні ситуації мають бути сформовані за принципом максимального наближення до ситуацій реального спілкування, тож такі завдання неодмінно стануть згодяться викладачу під час розвитку навичок говоріння на уроці [Talkpal - AI language teacher. AI Language Teacher - Talkpal].

Також Talkpal AI дає змогу учневі змодельовати розмову з історичним або вигаданим персонажем на вибір (режим «Персонажі»). Справжня розмова з Карлом Великим, Христофором Колумбом, Чарльзом Діккенсом, Фрідріхом

Ніцше, Ньютоном, Іммануїлом Кантом, Жанною д'Арк, Леонардо да Вінчі, Шекспіром, Лесею Українкою, Тарасом Шевченком або Франкенштейном, Зевсом, Дракулою, Доріаном Греєм, Дон Кіхотом, Піноккіо, Алісою, тощо може стати «родзинкою» інтегрованих уроків, які спрямовані на розкриття загальних закономірностей, законів, теорій та ідей, які відображені в різних науках і відповідних їм навчальних предметах. Наприклад, за допомогою таких розмов можна урізноманітнити інтегровані уроки, які, окрім іноземної мови, охоплюють також знання з історії, фізики, філософії, мистецтва, зарубіжної та української літератури тощо [там само].

З розвитком монологічного мовлення допоможе в Talkpal режим «Дебати», де учень може вступити у суперечку з ШІ, виступаючи за або проти певної проблеми. Програма дає змогу подискутувати на широкий вибір соціально-політичних тем: необхідність освіти, чотириденний робочий тиждень, графіті як мистецтво, штучний інтелект, вплив соціальних мереж, жорстокі відеоігри та насильство в реальному житті, вживання м'яса, заборона ГМО, безкоштовне медичне обслуговування, зміна клімату, значення освоєння космосу, право голосу, прийом біженців тощо. Таке завдання сприяє розвитку не лише мовленнєвих навичок, а й критичного мислення [там само].

Проте усі наведені вище режими Talkpal пропонує лише за умов наявності преміум-плану. Безкоштовно учень може лише вести короткі 5-хвилинні розмови з ШІ-викладачем у голосовому чаті, де після кожної репліки учневі надають розлогий відгук на його висловлювання з ґрунтовним поясненням помилок. Однак варто зазначити, що Talkpal готовий до співпраці з різними навчальними закладами, а тому пропонує систему купівлі преміум-планів для учнів шкіл та студентів ВНЗ оптом за додатковою знижкою.

Відкритий для співпраці зі школами і додаток Duolingo. Для шкіл він повністю безкоштовний, а тому вчителі можуть легко контролювати активність роботи своєї групи на платформі. Враховуючи те, що завдання там поділені тематичними блоками, то було б доцільніше давати їх в якості домашнього завдання для групи, аніж використовувати безпосередньо на уроці. Також

беручи до уваги те, що завдання платформи не є високого рівня складності, то краще інтегрувати цю платформу для навчання початківців, а для просунутих рівнів – обрати інший ресурс з більш складними завданнями та темами для обговорення, наприклад Talkpal, який навпаки цікавіше вводити на вищих рівнях.

Доцільним було б домашнє завдання, виконуючи яке, учні розмовлятимуть з віртуальним співрозмовником з безкоштовної версії додатків Memrise та Jumpspeak. Варто попередньо обрати тему, яка була б дотична до тієї лексичної теми, вивчення якої відбувається на уроці.

Платформу Babbel та додаток Univerbal варто радше запропонувати лише тим учням, які зацікавлені вчити мову додатково, самостійно. А ось Mondly підійде радше для тих учнів, яким вивчення мови дається важче. Проте запропоновані цим додатком транскрибовані діалоги все ж можуть допомогти їм покращити інші мовні навички, наприклад, фонетичні. Вони допоможуть зануритися в мову і звикнути до нового мовного середовища, що згодом додасть таким учням впевненості у собі під час занять з німецької мови.

Отже, інструменти ШІ відкривають нові перспективи для вдосконалення методики викладання іноземних мов, зокрема німецької. Застосування ШІ у навчальному процесі не лише сприяє активному розвитку навичок усного мовлення, а й створює можливості для індивідуалізованої, безперервної та інтерактивної мовної практики.

2.3.1. Використання додатку Memrise на уроках німецької мови.

Порівнявши роботу таких онлайн-платформ та додатків на основі ШІ, як Talkpal, Babbel, Duolingo, Memrise, Mondly, Univerbal та Jumpspeak, можемо дійти висновку, що найбільшу кількість завдань для розвитку навичок говоріння у вільному доступі пропонує саме додаток Memrise, тому, на нашу думку, його простіше інтегрувати в навчальний процес без залучення додаткових фінансових ресурсів, на відміну від додатку Talkpal. Окрім тренування навичок говоріння в чат-боті, безкоштовний тарифний-план

додатку Memrise включає тренування вимови та навичок перекладу з англійської на українську. Оскільки додаток не має українського інтерфейсу, застосовувати його краще з учнями середньої та старшої школи, які вже мають достатній рівень володіння англійською мовою.

На нашу думку, розігрування діалогів, які пропонує чат-бот MemBot, може стати чудовим доповненням до домашнього завдання. Завдяки тренуванню навичок говоріння вдома з ШІ-співрозмовником, учень зможе підготуватися до виконання подібного завдання на уроці, яке має бути оцінене вчителем відповідно до програми навчання. Таким чином вдома учні зможуть ще раз потренувати вживання нових лексичних одиниць та граматичних конструкцій навіть за умови, що поруч немає того, хто володіє німецькою мовою. ШІ залюбки стане співрозмовником учня та виправить його помилки. Функція письмового постредагування реплік перед їхньою відправкою на перевірку чат-боту допоможе учню сформулювати та автоматизувати систему зворотнього зв'язку, самоконтролю і самокорекції під час продукування власних усних висловлювань, що сприяє зміцненню зв'язків між мовленнєвим задумом учня та мовними засобами для його вираження

Хоча кількість тем, які доступні для обговорення під час безкоштовного користування додатком обмежена, проте викладач може обрати ті, які допоможуть йому втілити цілі занять, передбачені навчальним планом. Проілюструємо це прикладами з серії підручників «Beste Freunde» («Найкращі друзі») видавництва Hueber, які зараз активно використовують для вивчення німецької мови як іноземної мови у загальноосвітніх та спеціалізованих навчальних закладах України для учнів середньої та старшої шкіл. Ця серія підручників була розроблена згідно зі стандартами Європейської рамки спілкування та пропонує до вивчення теми рівнів A1, A2, B1, які поділені на підрівні (A1.1 / A1.2; A2.1 / A2.2; B1.1 / B1.2). Підручники «Beste Freunde» пропонують цікаві теми для розвитку навичок читання, слухання, письма та говоріння. Кожен розділ підручника містить вправи, які допоможуть закріпити отримані знання та навички. Наведемо декілька конкретних прикладів, як

вчитель може використати чат-бот MemBot при підготовці до проведення занять за цими підручниками, задавши їх, наприклад, дітям як домашнє завдання для підготовки до проведення контролю діалогічного мовлення [Beste Freunde]:

- Підручник Beste Freunde A1.1

У розділі 9 (Lektion 9) на с. 59 у підручнику (Kursbuch) у завданні №8 учням пропонують поговорити на тему «Wie sieht dein Alltag aus?» («Як проходить твій день?»). Для додаткового відпрацювання в усному мовленні вивчених лексичних одиниць та граматичної теми, пов'язаної з вираженням часу за допомогою прийменників часу von ... bis та um, які також розглядаються в цьому розділі, ми можемо запропонувати учням виконати завдання «Daily routine: At what time ...» («Щоденна рутинна: о котрій ти ... »), яке пропонує додаток Memrise [Georgiakaki 2013, с. 59].

- Підручник Beste Freunde A1.2.

Розділ 17 (Lektion 17) пропонує учням на с. 50 у підручнику (Kursbuch) у завданні №8а розглянути тему «Ferienaktivitäten» («Заняття на канікулах»). Ми можемо розширити це завдання, запропонувавши учням виконати завдання чат-бота «Spring holidays», де у завданні визначено, що учню потрібно розповісти про свої плани на весняні канікули та куди б він хотів поїхати. Таким чином учні зможуть також відпрацювати граматичну тему «in/an/auf + Dativ / Akkusativ» («Різниця вживання прийменників місця in/an/auf з відмінками Датив (Давальний відмінок) та Акузатив (Знахідний відмінок)»), яка була представлена учням для вивчення у цьому ж розділі, і підготуватися до побудови діалогу «Meine Traumreise» («Подорож моєї мрії»), який передбачений завданням №8b [Georgiakaki 2014, с.50].

- Підручник Beste Freunde A2.2.

У розділі 29 (Lektion 29) на с. 14 у підручнику (Kursbuch) у завданні №9 учням пропонують розіграти діалоги на тему «Wie gefallen dir die Kleidungsstücke? Was würdest du gerne kaufen?» («Чи подобаються тобі ці речі? Які з них ти б залюбки купив»). Для підготовки до розігрування цього діалогу в

класі ми можемо запропонувати учням виконати завдання «Shopping for clothes» («Похід за покупками»), яке пропонує MemBot [Georgiakaki 2015, с.14].

Отже, бачимо, що використання додатку Memrise на уроках німецької мови може сприяти підвищенню мотивації учнів, активізації їхньої пізнавальної діяльності та розвитку навичок самостійної роботи під час вивчення іноземної мови.

2.4. Вади інструментів ШІ у вивченні німецької мови

Попри велику кількість переваг, які інструменти ШІ пропонують для вивчення іноземних мов, є також низка викликів, з якими не лише учням, а й викладачам доведеться стикнутися під час їхнього використання.

По-перше, робота з кожним з таким ресурсів вимагає реєстрації на платформі, що може бути складним, наприклад, для учнів початкової ланки через постійну необхідність введення паролів під час входу. Тому для них краще обирати мобільні додатки, які зручніші з цього погляду. Проте не варто забувати про те, що не всі діти беруть свої гаджети в школу, деякі ж навпаки мають встановлені системи батьківського контролю з обмеженим часом проведення за екраном, що може викликати проблеми з використанням додатків на уроці. Простіше працювати в цьому контексті з підлітками, адже вони мають значно вищий рівень цифрової грамотності. Однак про встановлення додатка потрібно домовитися завчасно, щоб у всіх було достатньо місця на пристрої для його завантаження та можливість підключитися до інтернету, адже майже всі вони працюють лише в онлайн-режимі. Також варто пам'ятати, що будь-які системи ШІ можуть бути вразливими до системних збоїв, тож користувачам потрібно брати до уваги, що процес навчання може порушитися в найбільш неочікуваний момент у зв'язку з технічними проблемами [Штучний інтелект у вивченні мов: комплексний огляд. Talkpal.].

По-друге, створення та впровадження технологій ШІ вимагає багато коштів, що ускладнює їхнє використання у навчальних закладах [там само]. Тому доцільність і можливість передплати таких цифрових ресурсів варто

обговорювати не лише з дітьми, а й з їхніми батьками, аби владнати ці фінансові питання.

По-третє, важливо навчити учнів не покладатися повністю на технології, адже іноді платформи, які менш якісні, можуть продукувати й лінгвістично неправильні висловлювання, а тому користувачеві подібних цифрових інструментів варто мати вже певний рівень мовної підготовки для самостійної перевірки достовірності інформації. Також варто бути готовим, що для індивідуалізації навчального процесу на платформі або в додатку здебільшого використовують алгоритмічні рішення, які можуть бути занадто узагальненими або не враховувати специфіки навчальних цілей учня. Тому ідеально адаптувати траєкторію навчання учня відповідно до його рівня, стилю навчання та навчальних потреб справді дуже важко.

Однак ключовим є той факт, що інструменти ШІ не здатні повноцінно замінити людську взаємодію, яка необхідна для вивчення мови. З одного боку, у психологічному аспекті застосування технологій ШІ в навчанні іноземних мов, на думку українського педагога К. Осарчука, може бути корисним у навчанні для людей, які страждають від соціальної тривожності, адже вони відчують себе спокійно під час розмови з чат-ботом [Осарчук 2024]. Проте справжня комунікація відбувається з живими співрозмовниками, а отже, розмова з віртуальним співрозмовником має стати лише кроком на шляху до подолання власних страхів і невпевненості [Штучний інтелект у вивченні мов: комплексний огляд. Talkpal.]. Хай яким «розумним» не був би віртуальний співрозмовник, він ніколи не зможе замінити реальне людське спілкування. Це пов'язано зокрема й з тим, що під час комунікації важливу роль також відіграють невербальні сигнали, зокрема інтонація, жести, міміка, що неможливо повністю відтворити в середовищі ШІ. З одного боку, сучасні мовні моделі можуть генерувати правильні та логічні висловлювання у відповідь на запитання. Однак для повноцінного реагування на почуте їм наразі складно враховувати контекст комунікації, а саме культурні особливості та емоційні

аспекти мовлення мовця, що призводить до поверхових відповідей або некоректних запитань з боку віртуального співрозмовника.

Тому ми все ж вважаємо, що подібні інтерактивні завдання найдоречніші для самостійної роботи учня вдома або тоді, коли поруч немає співрозмовника, який має однаковий з учнем рівень володіння мовою. Віртуальні співрозмовники можуть стати ефективними допоміжними елементами для сприяння самостійному подоланню, приміром, психологічних та мовних бар'єрів. Однак ключовим чинником для розв'язання згаданих проблем виступає людська комунікація.

Висновки до другого розділу

Отже, завдяки розвитку технологій ІІІ сучасні учні отримали нові можливості для вдосконалення навичок говоріння німецькою мовою. Інтерактивні платформи, голосові тренажери, чат-боти та віртуальні співрозмовники дозволяють учням тренувати як монологічне, так і діалогічне мовлення, яке наближене до ситуацій реального спілкування, незалежно від того, чи мають вони нагоду регулярно використовувати іноземну мову в щоденній комунікації.

Завдяки таким платформам і додаткам, як Talkpal, Babbel, Duolingo, Memrise, Mondly, Univerbal та Jumpspeak, учні мають змогу взаємодіяти з віртуальними співрозмовниками, відпрацьовувати вимову, брати участь у діалогах і тренувати навички невідготовленого мовлення у змодельованих ситуаціях. Проаналізувавши низку релевантних цифрових ресурсів, ми дійшли висновку, що усі вони радше орієнтовані на розвиток навичок діалогічного мовлення. Проте такі технології дозволяють подолати мовний бар'єр, підвищити впевненість у використанні мови та зробити навчання більш персоналізованим.

Водночас використання інструментів ІІІ не може повністю замінити комунікацію з людьми. Тільки поєднуючи їх з традиційними методами навчання, можна досягти найбільшого прогресу у вивченні мови.

На основі цього можна висновувати: ІІІ – це не альтернатива, а лише ефективне доповнення до методів комунікативного підходу у викладанні німецької мови.

ВИСНОВКИ

Знання німецької мови відкриває широкі горизонти для високоякісної освіти, працевлаштування в міжнародних компаніях, міжкультурного діалогу та особистого розвитку. Проте скористатися цими перевагами може лише той, хто має достатній рівень знань та вмінь для впевненого використання німецької мови в повсякденному житті для задоволення власних потреб та розв'язання робочих питань. Найчастіше така комунікація здійснюється в усній формі, а тому особливого значення набули навички говоріння. Зараз важливе місце в навчанні німецької мови посідає формування вміння застосовувати вивчене на практиці, що допомагає подолати неузгодженість між змістом освіти та актуальними потребами мовця під час виконання тих чи інших завдань у конкретних життєвих ситуаціях.

Говоріння – це усний продуктивний вид мовленнєвої діяльності, який забезпечує усне спілкування іноземною мовою в монологічній та діалогічній формі. Здатність реалізовувати усну мовленнєву комунікацію у діалогічній та монологічній формі в життєво важливих для певного віку сферах і ситуаціях спілкування відповідно до комунікативного наміру називають компетентністю у діалогічному та монологічному мовленні відповідно.

Формування КММ та КДМ в учнів пов'язане з низкою труднощів, однак правильно підібрані вправи для розвитку навичок говоріння допомагають їм швидше досягти прогресу у вивченні мови. Підвищений інтерес до вивчення німецької мови став причиною зростання вимог до її викладання у навчальних закладах, що вказало на недостатню ефективність застосування традиційних підходів до навчання. У цьому контексті значної ваги набувають сучасні технології, які відкрили нові можливості у навчанні іноземних мов, ставши фундаментальною невід'ятною частиною навчального процесу. Упродовж останніх кількох років стрімкого розвитку набули зокрема технології штучного інтелекту, які сприяють персоналізації освіти та підвищенню її ефективності.

Завдяки розвитку технологій III учні отримали багато нових можливостей для вдосконалення навичок говоріння німецькою мовою.

Інтерактивні платформи, чат-боти, голосові тренажери, віртуальні співрозмовники дозволяють учням тренувати як діалогічне, так і монологічне мовлення, яке наближене до ситуацій реального спілкування, незалежно від того, чи мають вони нагоду регулярно використовувати іноземну мову в щоденній комунікації.

Завдяки таким платформам і додаткам, як, наприклад, Talkpal, Babbel, Duolingo, Memrise, Mondly, Univerbal та Jumpspeak, учні мають змогу взаємодіяти з віртуальними співрозмовниками, відпрацьовувати вимову, брати участь у діалогах і тренувати навички невідготовленого мовлення у змодельованих ситуаціях. Однак створення та впровадження технологій ШІ вимагає значних ресурсів та коштів, що ускладнює їхнє використання у навчальних закладах, а тому вони радше орієнтовані на самостійне використання учнями.

З одного боку, ШІ дозволяє подолати низку труднощів, з якими стикаються учні під час вивчення іноземної мови, наприклад: страх перед помилками, брак мовної практики, брак носіїв мови для спілкування тощо. Додатки на основі ШІ дозволяють учням створити середовище, де кожен може розвивати мовні та мовленнєві навички у власному темпі та з урахуванням особистих потреб та інтересів. Проте ШІ – це не альтернатива, а лише ефективне доповнення до методів навчання комунікативного підходу у викладанні німецької мови, які вже існують. Тільки поєднуючи їхнє використання зі традиційними методами навчання, живими розмовами, співпрацею з викладачем, можна досягти найбільшого прогресу у вивченні мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: Рефлексивний аналіз застосування. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики)* : колективна монографія / за ред. О.В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. С. 47-53.
2. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник / за заг. наук. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
3. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручник / за ред. А. М. Богуш. – Київ : Вища шк., 2007. 542 с.
4. Вишневецький О. І. Методика навчання іноземних мов: навч. посіб. Київ : Знання, 2011. 206 с.
5. Вольфовська Т. Комунікативна компетентність молоді як одна з передумов досягнення життєвої мети. *Шлях освіти*. Київ, 2001. №3. С. 13-16.
6. Вяхк І. А. Педагогічні умови формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців у галузі інформаційних технологій: дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Вінниця, 2013. 225 с.
7. Галицька М. М. Складові комунікативної компетентності студентів вищих навчальних закладів. *Освітологічний дискурс*. 2015. Т.10, № 2. С. 39-48.
8. Житнік Т. Як штучний інтелект змінює соціальний та освітній ландшафт ринку праці. *International science journal of education & linguistics*. 2024. Т. 3, № 6. С. 1-8. DOI: <https://doi.org/10.46299/j.isjel.20240306.01> (дата звернення: 14.04.2025).
9. Жукевич І., Спірічева О. Трансформація вивчення іноземних мов: штучний інтелект як інструмент розвитку мовленнєвих навичок студентів. *International science journal of education & linguistics*. 2024. Т. 3,

- № 3. С. 45-55. DOI: <https://doi.org/10.46299/j.isjel.20240303.06> (дата звернення: 08.05.2025).
10. Задорожна О., Сулим В. Штучний інтелект як один із засобів вивчення іноземної мови. *Grail of science*. 2023. № 34. С. 333-335. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.08.12.2023.74> (дата звернення: 08.05.2025).
11. Зварич І. Штучний інтелект і вивчення іноземної мови. *Молодь і ринок*. 2024. № 2. С. 12-16. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.300082> (дата звернення: 08.05.2025).
12. Зорочкіна Т., Мартовицька Н., Здір Д. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до формування іншомовної комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання англійської мови. *Вісник науки та освіти*. 2024. Т. 28, № 10. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-10\(28\)-846-856](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-10(28)-846-856) (дата звернення: 08.04.2025).
13. Капітан Т. А. Проблеми формування навичок діалогічного мовлення учнів на уроках німецької мови у середній загальноосвітній школі. *Наукові записки ЦДПУ / ред. В. Ф. Черкасов. Кропивницький, 2018. Вип. 161. С. 105-108.*
14. Корольова Н., Оверчук О., Пабат М. Інтенсивне вивчення іноземної мови як філологічна проблема в умовах збільшення впливу технологій штучного інтелекту на освітні процеси. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. Т. 15, № 9. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-9\(15\)-730-742](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-9(15)-730-742) (дата звернення: 11.02.2025).
15. Куклін О., Іванова І., Боровик Т. Моделювання інтеграції штучного інтелекту в освітнє середовище. *Information technologies and learning tools*. 2024. Т. 103, № 5. С. 207-232. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v103i5.5735> (дата звернення: 08.05.2025).
16. Кучерук, О. Шляхи формування мовленнєвої компетентності: психолінгвістичний підхід до навчання рідної мови. *Гуманітарний вісник*

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький, 2007. № 12. С. 37-41.

17. Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики)* : колективна монографія / за ред. О.В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. С. 6-16.
18. Осарчук К. В. Використання штучного інтелекту у викладанні німецької мови як іноземної: інноваційні підходи. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2024. № 4. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-9199-2024-4-06-01> (дата звернення: 13.04.2025).
19. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань заповадження компетентнісного підходу в українській освіті. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики)* : колективна монографія / за ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. С. 66-72.
20. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII : станом на 5 берез. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 08.04.2025).
21. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти : Постанова Каб. Міністрів України від 23.11.2011 № 1392 : станом на 1 верес. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п#Text> (дата звернення: 08.04.2025).
22. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Постанова Каб. Міністрів України від 23.11.2011 № 1341 : станом на 2 лип. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п#Text> (дата звернення: 08.04.2025).

23. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р : станом на 29 груд. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-p#Text> (дата звернення: 13.04.2025).
24. Савченко О. Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики)* : колективна монографія / за ред. О.В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. С. 34-47.
25. Скрипка Г. В. Штучний інтелект в освіті: удосконалення програм підвищення кваліфікації педагогів. *Information technologies and learning tools*. 2024. Т. 101, № 3. С. 227-238. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v101i3.5639> (дата звернення: 13.04.2025).
26. Тинкалюк О. В. Сутність і структура іншомовної комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей вищих навчальних закладів. *Вісник Львівського університету*. Львів, 2008. № 24. С. 53-63.
27. Чернобай В. Г. Іншомовна комунікативна компетентність для сучасного майбутнього фахівця. *Сучасні досягнення вітчизняних вчених у галузі педагогічних та психологічних наук* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 5-6 берез. 2021 р. Київ, 2021. С. 95-97.
28. Canale M. Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied linguistics*. 1980. №1. S.1-47.
29. Funk H., Kuhn Chr., Skiba D., Spaniel-Weise D., Wicke R. E. DLL 04: Aufgaben, Übungen, Interaktion. München : Klett-Langenscheidt, 2014. 184 S.
30. Gruber A. 11 Künstliche Intelligenz im Kontext Fremdsprachenlernen und -lehren: Herausforderungen und Möglichkeiten. *Künstliche Intelligenz und menschliche Gesellschaft*. 2023. S.157-166. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783111034706-011> (дата звернення: 07.06.2025).
31. Hartmann D. Künstliche Intelligenz im DaF-Unterricht. Mediation mit KI-Anwendungen fördern. *Revista Lengua y Cultura*. 2024. № 10. S. 50-55.

32. Kniffka G. Deutsch als Zweitsprache: Lehren und Lernen. Paderborn : Schöningh, 2007. S.126-150.
33. Koneva M. Z. Advantages of use of information innovation in foreign language learning. *Transcarpathian philological studies*. 2019. №. 12. S. 155-160. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2019.12.30> (дата звернення: 16.04.2025).
34. Kozubai I. Comprehensive analysis of the impact of artificial intelligence on teaching and learning foreign languages. *Humanities science current issues*. 2023. № 63. S. 210-214. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/63-1-32> (дата звернення: 07.06.2025).
35. Neumann K., Kuhn J., Drachsler H. Generative Künstliche Intelligenz in Unterricht und Unterrichtsforschung – Chancen und Herausforderungen. *Unterrichtswissenschaft*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.1007/s42010-024-00212-6> (дата звернення: 07.05.2025).
36. Palamar S. Competence approach as a methodological landmark of modernization of modern education. *Educological discourse*. 2018. №.1-2. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2018.1-2.77621> (дата звернення: 18.05.2025).
37. Pavlenko O. Essence, structure and content of foreign language communicative competence. *Pedagogical sciences*. 2021. № 77. S. 23-27. DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2021.77.239277> (дата звернення: 08.04.2025).
38. Roche J. Fremdsprachenerwerb - Fremdsprachendidaktik. Tübingen : Narr Francke Attempto, 2020. S. 182-208.
39. Steinig W. Sprachdidaktik Deutsch: Eine Einführung. Berlin : Erich Schmidt Verlag, 2011. S.67-91.
40. Storch G. Deutsch als Fremdsprache. Eine Didaktik. München : Fink, 1999. S. 216-247.
41. Vasilieva P. Foreign language communicative competence: problems, approaches, searches and solutions. *International scientific journal of*

universities and leadership. 2020. Т. 9, № 1. С. 98-108. DOI: <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2020-9-1-98-108> (дата звернення: 08.04.2025).

42. Zeniakin O. Structural characteristics of foreign language communicative competence of the modern specialist in the pedagogical concepts of Ukrainian and German scientists. *The journal of V.N. karazin kharkiv national university. series: foreign philology. methods of foreign language teaching*. 2024. №. 99. С. 109-117. DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2024-99-14> (дата звернення: 07.06.2025).

Інтернет-ресурси

43. Beste Freunde купити підручники з німецької мови онлайн Київ Україна - Oxford book Ukraine. Oxford book Ukraine. URL: <https://oxford-book.com.ua/uk/523-beste-freunde-ukrayina> (дата звернення: 10.06.2025).

44. Duolingo - Найкращий спосіб вивчати мову - Duolingo. URL: <https://uk.duolingo.com/info> (дата звернення: 07.06.2025).

45. Duolingo. Duolingo: уроки іноземної мови. URL: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.duolingo&hl=uk> (дата звернення: 07.06.2025).

46. Jumpspeak. Learn Spanish, French, German & more. URL: <https://www.jumpspeak.com/> (дата звернення: 07.06.2025).

47. Learn a language online - fast & effective. Babbel. URL: <https://www.babbel.com/> (дата звернення: 07.06.2025).

48. Learn german language with memrise. Learn a language. Memrise is authentic, useful & personalised. URL: https://www.memrise.com/en/learn-german?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 07.06.2025).

49. Mondly by Pearson. URL: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.atistudios.mondly.languages&hl=uk> (дата звернення: 07.06.2025).

50. Talkpal - AI language teacher. AI Language Teacher - Talkpal. URL: <https://app.talkpal.ai/debates> (дата звернення: 07.06.2025).
51. Talkpal - AI language teacher. AI Language Teacher - Talkpal. URL: <https://app.talkpal.ai/dialogue-mode> (дата звернення: 07.06.2025).
52. Talkpal - AI language teacher. AI Language Teacher - Talkpal. URL: <https://app.talkpal.ai/roleplays> (дата звернення: 07.06.2025).
53. Talkpal - AI language teacher. AI Language Teacher - Talkpal. URL: <https://app.talkpal.ai/characters> (дата звернення: 07.06.2025).
54. Univerbal | Learn a Language and Get Fluent with Your AI Language Tutor. URL: <https://www.univerbal.app/> (дата звернення: 07.06.2025).
55. Англійська, німецька та польська - українці далі можуть безкоштовно вивчати мови онлайн - новини освіти. Освіторія Медіа. URL: <https://osvitoria.media/news/anglijska-nimetska-ta-polska-ukrayintsi-dali-mozhut-bezkoshtovno-vyvchaty-movy-onlajn/> (дата звернення: 07.06.2025).
56. Безкоштовний додаток для вивчення мови. Talkpal. URL: <https://talkpal.ai/uk/додаток-для-вивчення-мови/> (дата звернення: 01.06.2025).
57. Викладач мови зі штучним інтелектом. Talkpal. URL: <https://talkpal.ai/uk/> (дата звернення: 01.06.2025).
58. Про. Talkpal. URL: <https://talkpal.ai/uk/про/> (дата звернення: 01.06.2025).
59. Штучний інтелект у вивченні мов: комплексний огляд. Talkpal. URL: <https://talkpal.ai/uk/штучний-інтелект-у-вивченні-мов-компл/> (дата звернення: 01.06.2025).

Ілюстративні матеріали

60. Georgiakaki M., Bovermann M., Graf-Riemann E., Seuthe Chr. Beste Freunde A1.1. Deutsch für Jugendliche: Kursbuch. München : Hueber Verlag, 2013. 72 S.

61. Georgiakaki M., Bovermann M., Graf-Riemann E., Seuthe Chr. Beste Freunde
A1.2. Deutsch für Jugendliche: Kursbuch. München : Hueber Verlag, 2014. 71
S.
62. Georgiakaki M., Bovermann M., Graf-Riemann E., Seuthe Chr. Beste Freunde
A2.2. Deutsch für Jugendliche: Kursbuch. München : Hueber Verlag, 2015. 72
S.

ZUSAMMENFASSUNG

Die vorliegende Bachelorarbeit widmet sich der Analyse innovativer Methoden zur Entwicklung deutscher Sprechfertigkeiten mit besonderem Fokus auf die Perspektiven der Einbindung von Künstlicher Intelligenz (KI).

Das große Interesse am Erlernen der deutschen Sprache hat zu erhöhten Anforderungen an den Deutschunterricht geführt, was auf nicht ausreichende Wirksamkeit traditioneller Unterrichtsmethoden hinweist. In dieser Hinsicht gewinnen moderne Technologien zunehmend an Bedeutung, da sie neue Möglichkeiten für den Fremdsprachenunterricht eröffnet haben und zu einem grundlegenden Bestandteil des Lernprozesses geworden sind. In den letzten Jahren haben sich die Technologien der künstlichen Intelligenz rasant entwickelt, insbesondere um den Lernprozess zu personalisieren und seine Effizienz zu steigern. Die **Aktualität** dieser Untersuchung begründet sich durch die Notwendigkeit, das Bewusstsein ukrainischer Pädagogen für das Spektrum der Möglichkeiten zu schärfen, die KI uns beim Spracherwerb bieten kann.

Das **Forschungsobjekt** stellt KI-basierte Plattformen und Anwendungen dar, die auf die Entwicklung deutscher Sprechfertigkeiten ausgerichtet sind. Als **Forschungsbereich** betrachten wir die Besonderheiten der Anwendung von Online-Plattformen und KI-basierten Anwendungen sowie deren Effektivität für die Entwicklung deutscher Sprechfertigkeiten.

Das **Hauptziel** der Forschung besteht darin, die Perspektiven, Vorteile und Nachteile der Einbindung von KI-Tools in die Entwicklung deutscher Sprechfertigkeiten zu bestimmen.

Daraus ergeben sich folgende **Aufgaben**:

1. Den aktuellen Stand der Methodik des Fremdsprachensprechunterrichts zu analysieren.
2. Die grundlegenden Schwierigkeiten und Herausforderungen beim Erwerb von monologischer und dialogischer Sprechfertigkeit im Deutschen zu bestimmen.
3. Die grundlegenden Besonderheiten der Kompetenzbildung im monologischen und dialogischen Sprechen zu umreißen.

4. Die Systeme von Übungen zu beschreiben, die traditionell beim Deutschsprehunterricht verwendet werden.

5. Die Möglichkeiten der Einbindung von KI-Technologien zur Entwicklung der fremdsprachlichen Sprechfertigkeiten zu umreißen.

6. Die Vor- und Nachteile kostenloser und kostenpflichtiger KI-Tools zu analysieren, die für die Entwicklung von Sprechfertigkeiten verwendet werden.

7. Die Effektivität ihrer Verwendung beim Sprachenlernen zu bewerten.

8. Beispiele für die Integration von KI-Tools in den Deutschsprehunterricht anzuführen.

9. Die Schwierigkeiten zu beschreiben, denen Lehrkräfte bei der Verwendung von KI-Tools zur Entwicklung von Sprechfertigkeiten begegnen können.

Als **illustratives Material** wurden Online-Plattformen und KI-basierte Anwendungen (Talkpal, Babbel, Duolingo, Univerbal, Jumpspeak, Mondly, Memrise) verwendet.

Der **Struktur** nach besteht die Bachelorarbeit aus der Einleitung, zwei Kapiteln, Schlussfolgerungen, dem Literaturverzeichnis und der deutschsprachlichen Zusammenfassung.

Im ersten theoretischen Kapitel werden die grundlegenden Konzepte der fremdsprachlichen kommunikativen Kompetenz und insbesondere der Sprechfertigkeit im Kontext des Deutschunterrichts dargestellt. Dabei werden zusätzlich typische Schwierigkeiten beim Erwerb von dialogischer und monologischer Sprechkompetenz analysiert. Zudem wird ein System von Übungen zur gezielten Förderung dieser Kompetenzen präsentiert. Abschließend werden die potenziellen Vorteile des Einsatzes künstlicher Intelligenz im Lernprozess dargestellt.

Laut dem Schwerpunkt unserer Untersuchung setzt sich das zweite Kapitel **„Einsatz künstlicher Intelligenz zur Entwicklung von Sprechfertigkeiten beim Deutschlernen“** mit den Besonderheiten von Online-Plattformen und KI-basierten Anwendungen auseinander. Als illustratives Material haben wir folgende Programme ausgewählt: Talkpal, Babbel, Duolingo, Memrise, Mondly, Univerbal und Jumpspeak. Außerdem haben wir auch Beispiele dafür angeführt, wie Lehrkräfte

diese Programme im Deutschunterricht in der Schule einsetzen können. In den Schlussfolgerungen werden die Untersuchungsergebnisse resümiert dargelegt. Im Laufe der ganzen Untersuchung sind wir zu folgenden Ergebnissen gekommen:

Wir kamen zum Schluss, dass die Interaktion der Lernenden mit virtuellen Gesprächspartnern es ihnen ermöglicht, ihre Aussprache zu üben und unvorbereitete Sprechfertigkeiten in lebensnahen Situationen zu entwickeln. Virtuelle Gesprächspartner können ein wirksames Instrument sein, um den Lernenden zu helfen, psychologische und sprachliche Barrieren zu überwinden. Dank der KI-basierten Anwendungen können die Lernenden eine Umgebung schaffen, in der jeder Sprechfertigkeiten in seinem eigenen Tempo und unter Berücksichtigung persönlicher Bedürfnisse und Interessen entwickeln kann.

Dennoch sollte man darauf vorbereitet sein, dass KI-Technologien zur Individualisierung des Lernprozesses am meisten algorithmische Lösungen verwenden, die möglicherweise zu verallgemeinert sein können. Außerdem ist es wegen der finanziellen Mittel schwer, diese KI-Tools in den Schulen zum Einsatz zu bringen, sodass sie eher von den Schülern auf eigene Verantwortung benutzt werden sollen. Die im zweiten Kapitel vorgestellten digitalen Ressourcen enthalten eine große Anzahl an bereits erstellten Aktivitäten, aber es gibt keine Vorlagen, die Lehrkräfte verwenden können, um ihre eigenen Aufgaben zu gestalten. Aus diesem Grund erfordert die Integration von KI-Technologien in den Unterricht eine reflektierte didaktische Planung und kritische Bewertung der eingesetzten Mittel.